

SOVYETLER BİRLİĞİ TARİH YAZIMINDA KARAÇAY- MALKARLARIN KÖKENİ KONUSU

THE ORIGIN OF THE KARACHAI AND MALKARS IN THE HISTORIOGRAPHY OF SOVIET UNION

Hayri ÇAPRAZ

Öz

Bu çalışmada Karaçay-Malkar Türklerinin kökeni konusunda 1927-1988 yılları arasında basılan Sovyet tarihçilerinin eserleri analiz edildi. A. Samoyloviç, U. Aliyev, G. A. Kokiyeve, H. O. Laypanov ve L. İ. Lavrov başta olmak üzere çok sayıda araştırmacının düşünceleri ortaya konuldu. Araştırmacıların çoğunluğunun iki toplumun kökenine yönelik yaklaşımı, Türk unsurları ile Kafkas kavimleri karışımı sonucu bir etnogenez olduğu yönünde oldu. Karaçay-Malkar Türklerinin kökeninde özellikle Kıpçak, Bulgar ve hatta Hazarların etkin olduğuna yönelik görüşler savunuldu. Bu kökenin oluşumunda bu Türk gruplarından hangisinin daha baskın olduğu konusunda araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları çıktı. Sovyet ideolojisi ve politik kararları da bu görüş ayrılıklarının şekillenmesinde zaman zaman etkili oldu. Nitekim bu görüş ayrılıklarının kapsamlı bir şekilde ortaya konulduğu kongre 1959'da yapıldı. Kongrede bu iki Türk toplumunun kökeninin Kıpçak, Bulgar, Hazar, Alan, Kafkas kavimlerinden birinin veya birkaçının kaynaşmasıyla şekillendiğini iddia eden görüşler tartışıldı. Bu kongre sonunda herkes tarafından kabul edilecek ortak bir görüş çıkmadı. Birkaç kavmin kaynaşması şeklindeki genel yaklaşım Sovyet döneminin sonlarına kadar kabul gördü.

Anahtar Kelimeler: Karaçaylar, Malkarlar, Türkler, Sovyet tarih yazımı, H. O. Laypanov, L. İ. Lavrov, G. A. Kokiyeve

Abstract

In this study, the works of Soviet historians published from 1927 to 1988 on the origin of Karachai-Malkar Turks were analyzed. The views of many researchers including A. Samoylovich, U. Aliev, G. A. Kokiev, H. O. Laipanov and L. İ. Lavrov were put forward. The approach of the majority towards the origin of the two communities was that it was an ethnogenesis that resulted from a mixture of Turkic groups and Caucasian tribes. The views were argued that The Turkic groups especially the Kipchaks, Bulgarians and even the Khazars were dominant in the formation of the origin of Karachai-Malkar Turks. There were differences of opinion among the researchers about which of these Turkic groups were more dominant in the formation of this origin. The Soviet ideology and political decisions were occasionally influential in the shaping of these differences. Thusly, the differences of opinion were revealed inclusively in a congress that was held in 1959. In the congress, the views that claimed the origin of these two Turkic communities was shaped by merging of the peoples of Kipchak, Bulgarian, Caspian, Alan, Caucasian were discussed. At the end of this congress, there was no common opinion to be accepted by all. The general approach to the fusion of several nations was accepted until the end of the Soviet period.

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Isparta / Türkiye, hayricapraz@gmail.com

Keywords: Karachais, Malkars, Turks, Soviet historiography, H. O. Laipanov, L. İ. Lavrov, G. A. Kokiev

Giriş

Karaçay-Malkarlar¹ bugün Kuzey Kafkasya² bölgesinde yaşamaktadırlar. Malkarlar, Kabardey³-Malkar Cumhuriyeti'nin yüksek dağ bölgelerinde, Çerek, Çegem, Baksan ve Malka nehirleri ağzına yerleşmişlerdir. Karaçaylar ise onların batısında, Kuban, Teberda ve Zelençuk nehirleri yukarısında bulunmaktadırlar. Bu bölgeler Rusya Federasyonu içindedir.

1991'de Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra Kuzey Kafkasyadaki toplumlar koşullar gereği buldukları yerdeki konumlarını netleştirmek veya savunmak için kökenlerini tekrar ele aldılar. Bu bağlamda tarihçiler bölgedeki toplumların nereden geldiklerini, ne zaman ve nereye yerleştiklerini inceleyen çalışmalar ortaya koydular.⁴ Kuzey Kafkasya halklarının geçmişine yönelik çalışmalar Rusya İmparatorluğu zamanından Sovyetler Birliği dönemine (1922-1991) miras kaldı.

Bolşevik Sovyet yönetimleri, halkların tarihinin araştırılması için etno-arkeolojik enstitüler kurma politikası izledi. Bu temelde Kuzey Kafkasya'da kültür, tarih ve dil alanında araştırmalar yapmak üzere 1926 yılında S. M. Kirov Kuzey Kafkasya Dağlıları Tarih-Dil Bilimi Araştırma Enstitüsü kuruldu. Bu enstitü 1937 yılına kadar çalıştı. Akademik çalışmalar, 20. yy'ın ikinci yarısında daha da çoğaldı. Çünkü bu dönemde toplumlar buldukları toprakları hukuki ve idari olarak sahiplenmeye çalıştığı gibi, aynı zamanda bunu arkeolojik ve tarihi verilerle de ispatlama gayretine giriştiler. Bu bağlamda geçmişi araştırılan ve kökeni konusunda farklı yaklaşımlar ortaya konulan Kuzey Kafkasya halkları arasında Karaçay-Malkarlar öne çıkan toplumlar arasında yer aldı.

- 1 Sovyet tarih yazımında *Malkar* kelimesi "Balkar" olarak yazılmıştır. Ancak bu çalışmada Kafkasya tarihi araştırmacılarının birçoğunun doğru olarak kabul ettikleri "Malkar" kelimesi tercih edilmiştir. Ancak Sovyetler Birliği resmi kurum adlarının geçtiği durumlarda özgün haline sadık kalınarak zaman zaman "Balkar" kelimesine de yer verilmiştir.
- 2 Kuzey Kafkasya (*Severnny Kavkaz*) ifadesi, bir bölgeyi ifade eden coğrafi terim olarak 21 Şubat 1860'da Rusya İmparatoru II. Aleksandr'ın 21 Şubat 1860 tarihli buyruğunda Kuban, Terek oblastları ile Stavrapol guberniyasını içine alacak şekilde kullanıldı (*Polnoye Sobraniye Zakonov Rossiyskoy İmperii*, Tom 35, Çast 1, No. 35421). Ancak bu ifade coğrafi bir bölge isimlendirmesi olarak yaygınlaşmadı. Kuzey Kafkasya teriminin literatürde yaygın kullanımı ve bölgede kurulan siyasi yapılarda yer alması, 1917 Rusya devrimleriyle başladı. Bugünkü bazı literatürde Kuzey Kafkasya olarak isimlendirilen Kafkas Dağları ve kuzey bölgesinde yaşayan toplulukları içine alan bölge 20. yüzyıl öncesinde Osmanlı Devleti, Rusya ve diğer devletler tarafından "Kafkasya" olarak isimlendirilirken, Kafkasların güney kısmı (Azerbaycan, Gürcistan'ın bulunduğu bölge) "Mavera-yı Kafkas", "Zakavkaz'ye" (Kafkasötesi) terimleriyle ifade ediliyordu. Bu konuda bk. Ufuk Tavkul, *Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2002, s. 12.
- 3 *Kabardey* kelimesi Sovyet tarih yazımında farklı şekillerde yazılmakta ve kullanılmaktadır. Yazım birliği sağlamak açısından bu çalışmada yerel halkın kendisi için kullandığı "Kabardey" kelimesi tercih edilmiştir. Ancak SSCB'de kullanılan Kababeylere ait kurum isimleri çalışmada özgün hali ile korunmuş, ayrıca Kabardeylerin yaşadığı bölgeyi ifade etmek için "Kabarda" kelimesi kullanılmıştır.
- 4 Rusya Federasyonu dönemi tartışmaları için bk. *İstoriya Balkarii i Karaçaya v Trudah İsmaila Miziyeva*, Tom 1, İzdatelstvo M. İ. V. Kotlarovih, Nalçik 2010, s. 427-466.

Karaçay-Malkarların tarihine yönelik araştırmalar, Sovyet merkez yönetiminin tarih anlayışı ve bu toplumlara karşı benimsediği politik tavra göre şekillendi. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşananlar, bu iki toplumun tarihine yönelik araştırmaların seyrini açık bir şekilde etkiledi. İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasındaki 10-15 yılda birbirinden oldukça farklı yaklaşımların tarih yazımında yer aldığı dikkat çekti. Bilindiği üzere, İkinci Dünya Savaşı sırasında Karaçay-Malkar toplulukları, Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle vatanlarından sürgün edildiler. Ancak 1953'te, Stalin'in ölümünden yaklaşık üç yıl sonra toprak ve politik haklarını yeniden elde ettiler. Stalin sonrası politik alandaki değişim, tarih alanında da etkisini gösterdi. Karaçay-Malkarlara ait tarihi veriler, özellikle 1957 yılından sonra, yani sürgünden dönmelerinden itibaren daha kapsamlı ele alındı.

1950'li yılların ikinci yarısında, daha özgür koşullarda başlayan Karaçay-Malkar tarihi araştırmalarında, bu iki toplumun kökeni ve yerleşim yerlerine yönelik 1944 öncesi iddialar yeniden ortaya koyuldu. Çünkü sürgün dönüşü, Sovyetler Birliği içinde yaşayan diğer halklarla ilişkilerine, yerleştikleri toprakların onlara ait olup olmadığına yönelik kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu nedenle Karaçay, Malkar, Ermeni, Rus olmak üzere birçok araştırmacı, Karaçay-Malkarların kökeni ve mevcut topraklara ne zaman geldikleri (vatan) konusunu ele aldı. Bu iki toplumun tarihi, dili, folkloru ve arkeolojik buluntularını değerlendirerek çeşitli fikirler ortaya koydular.

Sovyet dönemi araştırmacıları Karaçay-Malkarların kökeni konusunda ortak bir noktada buluşamadılar. Karaçay-Malkarların dilinin, Türk dil grubu içinde olduğu konusunda bütün araştırmacılar hemfikirdi. Ancak Karaçay-Malkarların hangi gruplardan oluştuğu ve etnogenез oluşumunda hangisinin baskın olduğu meselesinde fikir ayrılıkları yaşadılar. Kökenlerinin kim veya kimlerden oluştuğu konusunda ortak bir kanaat oluşturamadılar. 69 yıllık (1922-1991) Sovyetler Birliği tarihinde birbirinden farklı fikirler öne sürdüler.

Türkiye'deki tarih yazımında Sovyet araştırmacılarına da atıf yapılarak Karaçay-Malkarların kökeninde hakim unsurun Türk boyları olduğu, ancak Kafkasya'nın diğer kavimlerinden karışım olabileceği ihtimali de gözardı edilmedi.⁵ Ufuk Tavkul, Adilhan Adiloğlu gibi araştırmacılar, Karaçay ve Malkarların kökenine yönelik araştırmalar ortaya koydukları gibi, Sovyet döneminde ortaya atılan bazı görüşleri de dikkate alarak konuya açıklık getirdiler.⁶ Tavkul, tarihi, linguistik ve sosyolojik araştırmalardan hareketle Karaçay-Malkar Türklerinin etnik kökeninin Kimmer, İskit, Hun, Bulgar, Hazar, Alan ve Kıpçaklara dayandığını, bu arada etnik ve kültürel etkileşim sonucunda Kafkasya halklarıyla da karıştıklarını yazdı.⁷ Adiloğlu ise Kimmer ve Saka, Hun, Bulgar, Alan ve Kıpçak Türklerinin binlerce yıl süren etnik bütünleşmesinden süzülerek ortaya çıkmış Türk kavmidir ifadesine yer verdi.⁸ Bu bağlamda Türkiye'deki araştırmalarda aynı dili,

5 Ufuk Tavkul, *Kafkasya Dağlılarında Hayat ve Kültür*, İstanbul 1993, s. 14-30.

6 Ufuk Tavkul, "Tarihi ve Etnik Açıdan Karaçay-Malkar Türklerinin Kökeni", *Türkler*, C II, s. 562-571; Adilhan Adiloğlu, *Karaçay-Malkar Türkleri*, Ankara 2005, s. 1-43.

7 Ufuk Tavkul, agm., s. 569.

8 Adilhan Adiloğlu, "Karaçay-Malkar Türklerinin Etnik Oluşumunda Bulgar ve Sabir Hunlarının Rolü", *Türk Dünyası*

kültürü ve tarihi paylaşan Karaçay-Malkarların bir Türk boyu olduğu veya Türk boylarından geldiği ortaya konulmuştur.⁹ Bu çalışma ise Sovyet döneminde araştırmacıların Karaçay-Malkarların kökenine yönelik araştırmaları ve bunların birbirinden ayrılan yönlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Karaçay-Malkarların Kökenine Dair Sovyetlerde İlk Çalışmalar

Sovyetler Birliği kurulduktan sonra birçok halk için olduğu gibi Karaçay-Malkarlar ile ilgili olarak da etnografik çalışmalar yapıldı.¹⁰ Bu iki toplum aynı halk sayıldı. Bu nedenle birisi için yapılan köken araştırması, diğeri için de geçerli kabul edildi.

Sovyetlerin ilk döneminde Karaçayların ve dolaylı da olsa Malkarların kökeni konusunda ortaya çıkan ilk eserlerden biri Umar D. Aliyev'e¹¹ ait olan 1927'de basılan *Karaçay*¹² adlı eserdir. Aliyev, Karaçay-Malkar araştırmalarının öncüsü, bu iki halkın dili üzerine çalışmış Sovyet döneminin ilk uzmanlarından. Aynı zamanda Kuzey Kafkasya Enstitüsü Müdürlüğü, Kafkasya "Dağlı" Halklar Müzesi Müdürlüğü yapmış bir devlet adamıydı.

U. D. Aliyev, eserinde Karaçayların tarihini, kültürünü ve ekonomik hayatını ortaya koydu. Eserinin üçüncü bölümünü Karaçayların kökeni konusuna ayırdı. Aliyev, Kuzey Kafkasya'da Türk halklarının ortaya çıkışını Milattan sonraki ilk yüzyıllar olarak tahmin etti. Yazara göre, 5. yüzyılda Atilla Hunları içinde Türk grupları bulunmalıydı. Ondan sonra ise Bulgar, Hazar, Peçenek, Polovtsı (Kıpçak) grupları Alanların yayılma bölgesine geldi ve onları düzlüklerden dağlık bölgelere doğru sıkıştırdı. 13. yüzyılda ise Cengiz Han'ın kuvvetleri bölgenin politik yapısına etki edecek seferlerde bulundular. Cengiz'in saldırıları ile Kırım'da Tatarlar ve Nogaylar Azak Denizi kıyısında ortaya çıktılar. Aliyev'e göre, bunlar muhtemelen Adıge kabilelerini sıkıştıran Türk boylarıydı. Adıge – Kabardey kabileleri içinde öne çıkan kabilelerden biri, güneydoğu Kafkas

Dil ve Edebiyat Dergisi, S 24, (2007), s. 8.

- 9 Ufuk Tavkul, *Kafkasya Dağlılarında Hayat ve Kültür*, s. 14; Adilhan Adiloğlu, *Karaçay-Malkar Türkleri*, s. 4; Adilhan Adiloğlu, "Karaçay-Malkar Türklerinin Etnik Oluşumunda Bulgar ve Sabir Hunlarının Rolü", s. 7-30; Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağında Kafkasya 1454-1829 (Tarih-Toplum-Ekonomi)*, 2. bs., Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015, s. 15, 16; Mustafa Aydın, *Üç Büyük Gücün Çatışma Alanı Kafkaslar*, 2. bs., Gökkuşbuca Yayınları, İstanbul 2008, s. 23.
- 10 Çuvaşların kökeni konusunda bk. *Sovetskaya Etnografiya*, 3, Moskva 1950.
- 11 Umar Çaşuoviç Aliyev, 25 Ağustos 1895'te Kuban nehri kaynağında bulunan Kart Yurt köyünde doğdu. 1907-1912 yılları arasında Balkar'da okudu. 1912-1914 arasında Temir Han Şura'da Doğu Dilleri Bölümünü bitirdi. Aynı yıl Dağıstan ve Azerbaycan'da bulunan Devrim Komitesinin faaliyetlerine katılmaya başladı. 10 Nisan 1918'de Aliyev, Moskovada bulunan Kırım, Kafkasya, Türkistan ve Kırgızistan Merkez Müslüman Komiserliği Merkez Şubesi ve 19 Nisan 1918'de kurulan Kafkasya Dağlıları Şubesi'nin Başkanlığı görevini üstlendi. 19 Kasım 1920'de Karaçay Devrim Komitesi başkanlığına getirildi. 1922'de Halkların Komiserliği Büyük Kurulu ve Merkez Yayın Kurulu Üyesi oldu. 1925-1930 yılları arasında Kuzey Kafkasya Ulusal Meclisi Başkanlığını yürüttü. 1928'de Komünist Partisinin kültürel alandaki hedeflerini saptırmakla suçlanarak partiden ihraç edildi. Tekrar geri dönmeyi başardıysa da, 1936'da yeniden ihraç edildi. 24 Haziran 1936'da hapse atıldı ve tam bir yıl sonra da "halk düşmanı" suçlamasıyla kurşuna dizildi (*Umar Aliyev – Prosvetitel, Obşestvenno-Političeskiy Deyatel, Uçenyıy*, Redaktsionnaya Kollegiya: A. D. Koyçuyev, A. K. Kağıyev, S. K. Halilova, Karaçayevsk 1996, s. 9, 11, 13, 16, 17, 19).
- 12 Umar D. Aliyev, *Karaçay*, İzdaniye Vtoroye (Pervoye izdaniye: Kraysnatsizdat-Sevkavkniga, Rostov na Donu 1927), Karaçayev-Nogayskiy Naučno-İsledovatel'skiy İnstitut İstorii, Filologii i Ekonomiki, Çerkessk 1991.

Dağlarına doğru hareket ederek Alanları yerlerinden etti ve bugünkü Oset dağlarına doğru sürdü. Bölgeye Türk boyları geldi, ancak bunların nereden geldikleri konusu bilinmemektedir. Yazar Türk boylarının nereden gelmiş olabileceklerinin cevabı olarak, Kırım'dan gelmiş olabilecekleri iddiasının mümkün olabileceğini düşünmektedir.¹³ Buradan hareketle Aliyev, Karaçayların Kırım'dan Karça adında birinin liderliğinde Baksan ve İl Yurt bölgesine geldikleri şeklinde halk arasında dolaşan rivayeti hatırlatmaktadır.¹⁴ Buraya kadar anlatılanlardan çok önceden gelen Türk kavimleri ile sonradan Kırım'dan gelen Türk kavimleri birbiriyle kaynaşmış gibi anlaşılmaktadır. Bunların yanında yazar diğer kavimlerin Türk kavimleriyle karışmasına da yer vermektedir. Buna göre, Karaçayların Kabardeylerden bağımsız oldukları dönemde, Kabarda'dan gelen iki kişi onların arasına karışarak kendi soyunu oluşturdu. Svan, Mingrel, Abhazya, Dağıstan ve Kabarda'dan kaçak veya köleler aileleriyle birlikte gelip Karaçaylar içinde yer aldılar. Karaçaylar güvenlik gerekçesiyle nüfusa ihtiyaç duyduğundan dışarıdan gelenleri kabul etti.¹⁵ Böylece Karaçay etnogenezinin içine bölgedeki diğer halklar da karışmış oldu. Aliyev'in yaklaşımından anlaşılan, Karaçayların etnogenez oluşumuna bölgedeki halkların karışmış olmasına rağmen, temel çekirdeği Türk halklarının teşkil ettiği'dir.

Sovyet döneminin ilk yıllarında Malkarların kökenine dair görüş bildirenlerden bir diğeri Türkolog Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç'tir.¹⁶ Tugan H. Kumikov, A. N. Samoyloviç'in, *Kafkasya ve Türk Dünyası* isimli çalışmasında dile dayanarak, Karaçay, Malkar ve Kumukların dillerinin birbiriyle bağlantılı olduğunu, hatta 13. yüzyıla ait Kıpçak-Latin-Fars sözlüğü olan *Codex Cumanicus*'daki kelimelerin %70-80'inin modern dönem Malkar dili ile örtüşmekte olduğunu belirttiğine değindi. Bu kelime oranıyla daha kabul edilebilir tarihi çıkarımlar yapılabileceğini vurguladı. Ancak dile dayanarak Karaçay-Malkarların Nogay veya Moğol kökenli olabileceği görüşlerinin ispatlanamayacağını belirtti.¹⁷ Samoyloviç, Karaçayların dilinin Kıpçaklara yakın olduğunu yazdı,¹⁸ ancak Karaçay-Malkarların etnogenezlerine dair kesin bir şey söylemedi. Kumikov'un aktardığına göre Samoyloviç, 1926 yılında yazdığı eserinde Karaçay, Malkar ve Kumukları Kuzey Kafkasya'nın "Türk dilli" halkları olarak niteleyip az veya çok Yafes-Türk karışımı bir halk olduğunu yazdı.¹⁹ Samoyloviç'in bu yaklaşımı, dönemin dilbilimcisi

13 *Age.*, s. 55, 56.

14 *Age.*, s. 49.

15 *Age.*, s. 51, 52.

16 Aleksandr Nikolayeviç Samoyloviç, 1880 yılında doğdu. 1929'da Rusya Bilimler Akademisi üyesi oldu. 1934-1937 tarihleri arasında Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Müdürlüğü yaptı. Japonya ajanı olmak ve terörist örgüt kurmakla suçlanarak 1937'de suçlu bulundu ve 13 Şubat 1938'de kurşuna dizildi. İdam kararında şunlar yazılıydı: "Samoyloviç, Pantürkist Radloff ve diğerlerinin tesiriyle Türk halkları araştırmaları üzerine çalışarak Pantürkizm fikirlerine sahip olmuştur." (Eyüp Bacanlı, "Türkoloji Tarihinde Samoyloviç ve Eserleri", *Bilig*, S 49, (Bahar 2009), s. 223).

17 Tugan H. Kumikov, "Etnogenez Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov v İstoriçeskoj Literature", *Materiali Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 22, 23.

18 Aktaran Kenesbay M. Musayev, "A. N. Samoyloviç i Sravnitel'naya Leksikologiya Tyurkskih Yazıkov", *Sovetskaya Turkologiya*, No. 5, Baku 1973, s. 57.

19 Tugan H. Kumikov, "Etnogenez Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov v İstoriçeskoj Literature", s. 29.

Nikolay Ya. Marr'ın²⁰ (1864/1865-1934) ifadesiyle örtüşmekteydi. Marr gibi, o da, Türk dilli veya Türk dilini benimsemiş halklar ifadesini kullandı.

Marr, 1925'te Çeboksar'da (Rusya Federasyonu içinde bulunan Çuvaşistan Cumhuriyeti başkenti) "Volgâda Çuvaşlar-Yafesler" adlı bir bildiri sundu. Çuvaşların dilini Yafes grubu ile ilişkilendirdi.²¹ Marr, 1929 yılında Sovyet Bilimler Akademisi'nde sunduğu bildirisinde ise Malkar dili, fonolojik açıdan kısmen veya tamamen Svan dilinin özelliklerine göre şekillenmiştir, biçiminde görüş ifade etti. Bu bildirisinde Malkarların dillerinin Ortaçağ'da bölgedeki Yafes dilleriyle etkileşime girerek fonolojisinin şekillendiğini belirtti.²² Malkar dili seslerinde Yafes dil sisteminden sesler olduğuna değindi.²³ Marr'ın düşüncesi kendisinden sonraki araştırmacılarından bazılarını etkiledi. Samoyloviç dahil, birçok araştırmacı düşüncelerini desteklemek için N. Ya. Marr'ın Yafes teorisine gönderme yaptı.²⁴

1920 ve 1930'lu yıllarda Karaçay-Malkarların kökeni konusunda görüş ortaya koyan Aleksandr Nikolayeviç D'yaçkov-Tarasov²⁵, Samoyloviç'in Malkarlar ve Karaçayların kökeninde Kıpçak unsurunun mevcut olabileceği görüşüne karşı çıkmadı. Karaçayları oluşturan ve onların ataları olan ilk grubun Kıpçak Türklerine ait olduğunu kabul etti.²⁶ Ancak bunu yetersiz bularak biraz farklı bir görüş ortaya koydu. Karaçay-Malkar topluluklarını, Çeçen ve İnguşlar hariç, tüm Kafkas kavimlerinin Türk dilli halklar etrafında bir araya gelerek oluşturduklarına değindi. D'yaçkov-Tarasov, 1929 yılında Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi'nin Türk dilleri başlıklı oturumunda Malkar ve Karaçayların Türkleşmiş Kafkas kökenli halk olduğunu dile getirdi.²⁷ Dyaçkov-Tarasov, Karaçay-Malkarların köken oluşumunda ilk grubun Kıpçak şivesi konuşanlar olduğunu (Türk gruplarının etkin olduğunu) belirtmesine rağmen, söz konusu iki halkın kökenlerini Kafkas kavimleriyle bağlantılandırarak Türk olmayan gruplar şeklinde bir yaklaşım ortaya koydu.

Marr'ın görüşü temelinde Samoyloviç'in düşüncesine yakın başka bir çalışma, 1933'te İslam H. Tambiyev (1904-1937) tarafından yapıldı. Tambiyev, "Zametki po İstorii Balkarii" (Malkar

20 Nikolay Yakovleviç Marr, 1864/1865'te Kutais'te doğdu. St. Petersburg Doğu Dilleri Fakültesi'ni tamamladı. Gürcüce ve Ermenice başta olmak üzere Kafkas dilleri uzmanı oldu. 1919'dan itibaren Rusya Maddi Kültürler Tarihi Akademisi Müdürlüğü yaptı. 1930'da Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi Başkan yardımcısı oldu (İrina V. Tunkina, "N. Ya. Marr i F. A. Braun: İstoriya Vzaimootnoşeniy (1920-1925 gg.)", *Stratum Plus*, No. 4, (2000), s. 387).

21 Aktaran Galina F. Blagova, "Novaya Turkologiya i Novoye Uçeniye o Yazıke: A. N. Samoyloviç i N. Ya. Marr", *Rossiyskaya Turkologiya*, No. 2, (2010), s. 28.

22 Nikolay Ya. Marr, *Balkarsko-Svanskoye Sokraşeniye, İzbrannıye Raboti*, Tom 4, Gosudarstvennoye Sotsialno-Ekonomiçeskoye İzdatelstvo, 1937, s. 196, 197.

23 Age., s. 196.

24 Aktaran Tugan H. Kumikov, "Etnogenez Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov v İstoriiçeskoy Literature", s. 29.

25 Aleksandr Nikolayeviç D'yaçkov-Tarasov, Çarlık Rusyası'nın son dönemlerinde kurulan Kuban Bölgesi Çalışmaları Cemiyeti'nin sekreterliğini ve yine bu cemiyetin çıkardığı derginin editörlüğünü yaptı. Sovyetler Birliği zamanında ise Kuzey Kafkasya Halkları Bilimsel Araştırma Enstitüsü'nün kurucusu oldu. Özellikle Abazalar hakkında olmak üzere, Kafkasya halkları konusunda bilimsel çalışmalar yaptı (Agm., s. 23).

26 Aktaran Tugan H. Kumikov, agm., s. 23.

27 Aktaran Tugan H. Kumikov, agm., s. 29, 30.

Tarihi Üzerine Notlar) (1933) isimli makalesinde Karaçay-Malkarların, Hazar veya Kıpçaklar tarafından Türkleştirilmiş Yafesiler olduğunu yazdı.²⁸

Samoyloviç, Dyaçkov-Tarasov ve Tambiyev'in çağdaşı olan Vasiliy A. Bogoroditskiy, Karaçay-Malkarların Türk olup olmadığı tartışmasına girmemekle birlikte, onları Türk grubu içinde gösterdi. *Tatar Dilinin Diğer Türk Dilleri ile Bağlantılarına Giriş* adlı 1934 yılında yayınlanan eserinde²⁹ Karaçay-Malkarların da içinde bulunduğu Türkçe konuşan tüm grupları coğrafi olarak sınırlandırdı. Bu çalışmasında Karaçay-Malkarları "Güneybatı veya Türk Grubu" başlığı ile adlandırdığı grubun içinde gösterdi. Bu coğrafi sınıflandırmada Karaçay-Malkarlara, Türkmenistan, Azerbaycan ve Türkiye'de yaşayan Türkler ve Kumuklarla aynı grupta yer verdi.³⁰ Bogoroditskiy eserinde halkların köken konusuna girmede. Ancak "Türk-Tatar Ailesi Dilleri Özeti" başlıklı bölümde "...Çarlığın, feodalitenin ve sermayenin zulmünden kurtulan Türk halklarının hayatında Modern Sovyet dönemi göçebe hayattan yerleşik hayata geçerken devlet yapılanmasına doğrudan katılmalarıyla, endüstriyel işçi sınıfı oluşumu ve benzeri özellikleriyle, sınıf ve günlük koşulların sosyalist yeniden yapılanmasıyla ayrılmaktadır..."³¹ ibaresinde görüldüğü üzere, "Türk dilli" halklar ifadesini tercih etmedi.

İkinci Dünya Savaşına kadar yapılan çalışmalarda Karaçay-Malkarların kökeninin Kafkas kavimlerinden oluştuğu ya da Kafkaslardaki bazı halklarla Türk halklarının kaynaştığı ve bu kaynaşmada Kafkas yerli halklarının Türkleştiği şeklinde açıklanıyordu. Ancak bu iddialar ortaya konurken de temkinli olundu. Araştırmacıların eserlerindeki değerlendirme ve yorumlar, her an burjuvazi, milliyetçi ve birliği bozucu ithamlara maruz kalabilirdi. 1930'lu yıllar Sovyetler Birliği içindeki birçok aydın için zor yıllar oldu. Karaçay, Malkar veya Kırım Türkleri üzerine çalışma yapan biri, Pantürkizm ve milliyetçilik ile suçlanarak ağır cezalara çarptırılabilir veya öldürülebilirdi. Nitekim bu yıllarda birçok tarihçi, etnograf, dilbilimci ve arkeolog tasfiye edildi.³² Ulusal cumhuriyetlerdeki komünist partilere de tarih yazımında burjuva ve milliyetçi temelli yaklaşımlarla mücadele edilmesi konusunda uyarılar gönderildi.³³

Sovyetler Birliği'nde *halkların dostluğu* ilkesinin öne çıktığı bir dönemde Oset tarihçi Georgiy Aleksandroviç Kokiyev³⁴, kendisinden öncekiler gibi, Karaçay-Malkarların kökeninin

28 Aktaran Tugan H. Kumikov, agm., s. 30.

29 Vasiliy A. Bogoroditskiy, *Vvedeniye v Tatarskoye Yazıkoznaniye v Svyazi s Drugimi Tyurkskimi Yazıkami*, Kazan 1934.

30 *Age.*, s. 13.

31 *Age.*, s. 6.

32 Kamil Aliyev, "Sovyet İdeolojisi ve Tarih Yazımında Kumukların Köken Meselesi", *Yeni Türkiye*, Kafkaslar Özel Sayısı, S 80, (2015), s. 200.

33 Pavel K. Urban, *Smena Tendentsii v Sovetskoy İstoriografii*, Münhen 1959, s. 8.

34 Georgiy Aleksandroviç Kokiyev, 1896'da Kuzey Osetya'nın Hristiyan (Digor) köyünde doğdu. 1917'de Malkar ve Oset bölgesinde ilkokul öğretmenliğine başladı. 1918-1919'da Rusya'daki iç savaşın Terek'e yansmasıyla Kızıllar grubunda yer alarak Denikin kuvvetlerine karşı savaştı. 1929'da Rusya Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü Birliği Doğu Halkları Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. 1930'lu yıllarda Moskova Devlet Üniversitesi'nde Kafkasya tarihi dersleri verdi. 1939'da *Kuzey Osetya'da Serflik Reformu (Krestyanskaya Reforma v Severnoy Osetii)* konusunda Doçentlik tezini hazırladı. Kokiyev, Kabardey tarihi konusunda çok sayıda çalışma ortaya koydu. Rusya ve Kuzey Kafkasya halkları arasındaki ilişkilere dair yazılar yazdı. Kendisine yöneltilen

Kafkas kavimleri ile beraber dışarıdan gelen diğer kavimlerin karışımından oluştuğunu yazdı.³⁵ Ancak Kokiye, bu iki toplumun kökeninde Alanlar ve Bulgarları öne çıkararak kendisinden öncekilerden biraz farklı bir yaklaşım ortaya koydu. Kokiye, İkinci Dünya Savaşı'nın ikinci yılı olan 1941'de *Sotsialistiçeskaya Kabardino-Balkariya* isimli gazetede "K Voprosu o Proishojdenii i Vremeni Rasseleniya Balkartsev i Karaçayevtsev na Nineşney Territorii" (Malkar ve Karaçayların Kökeni ve Bugünkü Topraklarına Yerleşme Zamanı Meselesi Üzerine) başlıklı makalesinde onların kökeni konusuna değindi.³⁶ *Alan* adının son taşıyıcılarının Malkar ve Karaçaylar olduğunu, onların dilinde *alan* kelimesinin "arkadaş, dost" anlamına geldiğini ve bu anlamın o güne kadar (1941) korunduğunu yazdı. Hatta 18 ve 19. yüzyıllarda Malkar ve Karaçayların isimlerinin "Alanlar" olarak yazıldığına işaret etti. Kokiye, *Alan* adının kuşatıcı bir isim olup, Kuzey Kafkasya'da Kabardeyler hariç, tüm kavimlerin adı olduğunu, bu bölgedeki kavimlerin tümünün, Karaçay-Malkarlar dahil, Kafkasya Alanlarının soyu olarak kendilerini kabul edebileceklerini belirtti.³⁷ Yine Kokiye, Karaçay-Malkarların kökeninde, Bulgarların olduğu fikrinin 5 veya 9. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Ermeni tarihçi Moisey Horenskiy'e dayandığını yazdı.³⁸ Horenskiy, Kafkasya'da Vaharşak'ın oğlu Arşak zamanında (M.Ö. 127-114) "ulu Kafkas dağları silsilesinde, Bulgar topraklarında büyük isyan çıktı, Bulgarların birçoğu buradan ayrılarak bizim topraklarımıza geldi, Koh'un güney kısımlarına uzun süreliğine yerleştiler..."³⁹ diye yazmaktaydı. Kokiye, Moisey Horenskiy'in Bulgarlar ifadesiyle Volga-Tatar Bulgarlarını kastetmediğini, merkezi Kafkasya'ya yakın yerlerde yaşayan Bulgarları kastettiğini, onların da büyük ihtimalle Malka nehri kıyısında yaşadıklarını belirtti. Bu Bulgar gruplarının nehrin adını almış olabilecekleri ihtimalini de yazdı. Ayrıca bölgenin yerli halklarından Osetlerin, hatta Kabardeylerin de bu nehri halen "Balki" (Malki. HÇ) olarak adlandırmakta olduklarını hatırlattı. Kokiye'nin yaklaşımına göre, Karaçay-Malkarların kökeninde Alanlar ve Bulgarların bulunduğu kesindir. Buradan hareketle yerli halktan sayılmasalar bile, eskiden beri yaşayan halklar arasına dahil edilmeleri gerektiğini savundu.⁴⁰

Kokiye'nin makalesi İkinci Dünya Savaşı sırasında Karaçay-Malkarları, Osetler ve diğer komşu kavimlerle bağlantılandığı için *halkların dostluğu* felsefesine de uygundu. Ancak İkinci

suçlama dolayısıyla sürgüne gönderildi. 1954'te Yaroslavl'da sürgün kampında bulunurken kalp krizi geçirerek öldü. Ölümünden bir yıl sonra (1955) itibarı iade edildi (G. H. Mambetov, "G. A. Kokiye - Vıdayuşıysya İssledovatel İstorii Kabardı", *İstoriya Kabardino-Balkariya v Trudah G. A. Kokiyeva*, Nalçik 2005, s. 3, 4, 14).

35 Georgiy A. Kokiye, "K Voprosu o Proishojdenii i Vremeni Rasseleniya Balkartsev i Karaçayevtsev na Nineşney Territorii", *İstoriya Kabardino-Balkariya v Trudah G. A. Kokiyeva*, Nalçik 2005, s. 216.

36 Agm., s. 216.

37 Agm., s. 220, 221. Tartışmalı bir konu olan Alanlar hakkında Kokiye'nin düşüncesi şu şekildedir: Kokiye, *Alan* teriminin ilk zamanlarda bir boyun ismi olduğunu, daha sonra Alanların Kuzey Kafkasya'da Terek nehri bölgesindeki boyları kendisine tabi etmesiyle *Alan* adının tüm grupları ifade eden bir terime dönüştüğü tezini kabul etti. Bu çerçevede Kokiye'nin ifadesi, Ammian Martsellin'in (M.S. 4. yüzyıl) "Alanlar kısmi zaferlerle yavaş yavaş komşu kavimleri kendi hakimiyetlerine aldılar ve kendi adlarını verdiler" yaklaşımını destekler niteliktedir. (Agm., s. 220).

38 Agm., s. 217.

39 Moisey Horenskiy, *İstoriya Armenii*, Kniga vtoraya, Perevod N. O. Emin, Moskva 1893, s. 62.

40 Georgiy A. Kokiye, "K Voprosu o Proishojdenii i Vremeni Rasseleniya Balkartsev i Karaçayevtsev na Nineşney Territorii", s. 217-222.

Dünya Savaşı sırasında Karaçay-Malkarlara uygulanan politika, onların köken araştırmalarının farklı bir boyuta taşınmasına sebep oldu.

2. Sürgün Uygulamasının Karaçay-Malkarların Köken Araştırmalarına Yansımaları

İkinci Dünya Savaşı yılları olan 1942 yaz ve sonbaharında Alman kuvvetleri Karaçay-Malkar bölgesini işgal etti. Ocak 1943'te ise Kuzey Kafkasya'ya Sovyet ordusu girerek Almanları buradan çıkardı. Sovyetler Birliği İçişleri Bakanlığı Halk Komiserliği Karaçay-Malkarları Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle buldukları topraklardan sürgün etme kararı aldı. Onları *vatanı satmak* ile suçladı. 12 Ekim 1943'te Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Prezidium Kararı (*ukaz*) ile Karaçay Özerk Bölgesi lağvedildi.⁴¹ 2 Kasım 1943'te 69.267 kişiden oluşan Karaçay⁴², 8 Mart 1944'te 37.773 kişiden oluşan Malkar, Kazakistan ve Kırgızistan başta olmak üzere Orta Asya bölgelerine sürgün edildi. Karaçay Özerk Bölgesi topraklarının bir kısmı Stavrapol Kray İdaresi'ne, bir kısmı Krasnodar Kray İdaresi'ne, geri kalan kısmı da Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne (Kluhor Bölgesi) verildi. Malkarların bölgeleri ise Kuzey Osetya Özerk Cumhuriyeti ile Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bırakıldı.⁴³

Sürgün kararı ile beraber sürülen toplulukların topraklarının nasıl kullanılacağı da belirlendi. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Başkanlığı emri ile Malkarların topraklarının bir kısmı toprağı yetersiz olan Kabarda bölgesi kolhozlarına verildi. Elbruz'un güneybatı kısmı ve Kabarda Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti dağlık bölgeleri Gürcistan'a bağlı Yukarı Svan İdare Bölgesi'ne bağlandı. *Kabardin-Malkar Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti* adı da *Kabarda Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti* olarak değiştirildi.⁴⁴

Sürgün ile aynı yıl 1944'te Karaçay topraklarının bir kısmı Gürcistan'ın Yukarı Svan Bölgesi'ne katıldı ve buralara Svanlar yerleştirildi. Bu uygulamanın tarihi temellerinin oluşturulması da bilim adamlarından istendi. Nitekim bu faaliyetler dolayısıyla Karaçay-Malkar yazarlar daha sonraki yıllarda, Stalin ve Beriya'nın Gürcü topraklarını genişletmek için Kuzey Kafkasya halklarını sürdüğü iddiasını dile getirdiler.⁴⁵

Bazı araştırmacılar, Karaçayların bulunduğu toprakların Svanlara ait olabileceği yönünde çalışmalar yaptılar. 15-21 Kasım 1949'da Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi'nde L. İ. Lavrov⁴⁶ "Kafkasya Etnografyası Meseleleri" bilimsel çalıştayında (*sesiya*),

41 *Karaçayevtsi. Viseleniye i Vozvraşeniye (1943-1957)*, Redakcionnaya podgotovka materialov akta: İ. İ. Aliyev, Çerkessk 1993, s. 11; *Tak Eto Bilo. Natsionalnyye Repressii v SSSR 1919-1952 godı*, Tom II, Sostavitel: Svetlana Aliyeva, "İnsan", Moskva 1993, s. 266.

42 *Karaçayevtsi. Viseleniye i Vozvraşeniye (1943-1957)*, Redakcionnaya podgotovka materialov akta: İ. İ. Aliyev, s. 15.

43 Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektuali i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, Moskva 2006, s. 215, <https://b-ok.org/book/1276259/c93350> [Erişim tarihi: 02.02.2019]; *Tak Eto Bilo. Natsionalnyye Repressii v SSSR 1919-1952 godı*, Tom II, Sostavitel: Svetlana Aliyeva, s. 265.

44 *Tak Eto Bilo. Natsionalnyye Repressii v SSSR 1919-1952 godı*, Tom II, Sostavitel: Svetlana Aliyeva, s. 266.

45 Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektuali i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, s. 219.

46 Leonid İvanoviç Lavrov, 1909'da Azak-Karadeniz Krayı Medevdov stanitsasında doğdu. Kuban bölgesine yerleşmiş

geç Ortaçağ döneminde Svanların Kuban nehri yukarılarında, Baksan vadisi civarında olduğunu, Türklerin ise bu bölgelere 17-18. yüzyıllarda geldiğini yazdı. Bunun yanında Lavrov, Türklerin 14-15. yüzyıllarda Çerek vadisinde olabilecekleri ihtimalini de kabul etti. Lavrov bu iddia ile Baksan ve Çerek nehirleri bölgesinde yaşayan Malkar Türk grupları topraklarında Svanların bulunduğunu söylemekte ve onlara söz konusu topraklar üzerinde tarihi hak oluşturmaktaydı. Lavrov, Karaçayların kökenlerine yönelik de fikirlerini açıkladı. Ekim 1951'de Çerkessk'teki bilimsel çalıştayda yaptığı sunumda Karaçaylara ait bir terimi, "Türk-Tatar" kelimesi ile özdeşleştirerek Karaçayların Kırım-Tatar oldukları görüşünü destekler nitelikte bir yaklaşım ortaya koydu.⁴⁷

Kafkasyada Türklerin boşalttığı arazilerin Svanlara ait olduğu tezine tarihi temel kazandırmaya yönelik bir çalışma da Gürcü bilim adamı G. Zardalişvili'den geldi. 1952'de Zardalişvili, Gürcistan'a verilmiş Karaçay topraklarındaki yer isimlerinde Svan yer isimleri bulmaya çalıştı. Ona göre bu topraklar uzun zamandır Svanlara ait olup Karaçay ve Kabardeyler buraları yaylak olarak kiralamışlardı.⁴⁸

Lavrov ve Zardalişvili'nin çalışmaları, Karaçay-Malkarları, bölge halkı olmaktan çıkarmaya yönelikti. Böylece onların bölgeyi vatan tutma meşruiyeti ortadan kaldırılacak ve toprakları bir başka yerli Kafkas halkına kolayca verilebilecekti.

Karaçay-Malkarların sürgün edilmesi ve idari yapılarının lağvedilmesi sonrası, onların tarihine yönelik yapılan araştırmalarda isimleri tarih kitaplarından çıkarıldı. Karaçay-Malkarlara ait devlet ismi ve vatan kavramı içeren bilgiler değiştirildi. 1947'de *Kabardin Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti* Bakanlar Kurulu, Kabardey halkının kültür kökenleri ve onların kendine has özelliklerini araştırması için *Kabardin Bilimsel Araştırma Enstitüsü*'ne görev verdi. 1949'da iki ciltlik Kabardey Tarihi hazırlanması karara bağlandı. Kabardey tarihi çalışması olan bu eserin içeriğinin ana hatlarını Kabardey Bölge Komitesi Sekreteri A. P. Keşekov hazırladı. Eserin planında 1922-1944 yılları arasında iki halkın adını taşıyan Kabardey ve Malkar Özerk Bölge İdaresi'nden ve 1936'da adı özerk cumhuriyet olan idari yapıdan bahsedilmedi. Eser, Rus halkı ile kardeşlik ve Marksist tarih yazımı temelinde hazırlandı. Burada Kabardeylerin Avrupa usulü feodal yapıda olduğu, Şeyh Şamil hareketinin Türk ve İngilizlerin etkisi ile tepkisel içerik taşıdığı ve Rus halkının sayesinde Kabardey halkının bütünlüğünü koruduğu iddia edildi. 1930 ve 1940'lı yıllar yazılırken de Malkarlardan hiç bahsedilmeden Kabardeylerin tarihi yazıldı.⁴⁹

Malkar ismi törenlerde kullanılmadı ve kurum isimlerinden de kaldırıldı. 1946'da *Kabardin Özerk Cumhuriyeti*'nin 25. yılı kutlamalarında Malkarlardan bahsedilmedi. Aynı yıl

Kozaklardan (Rusçası *Kazaki* olup bu yazıda "Kozak" olarak çevrilmiştir) gelen bir soya sahipti. 1935'te Leningrad Üniversitesi Coğrafya Fakültesi Etnografya Bölümü'nü bitirdi. 1936'dan itibaren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Bilimler Akademisi Antropoloji, Etnografya ve Arkeoloji Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. Lavrov, Kafkas halklarının sosyo-kültürel, ekonomik geçmişleri konusunda çok sayıda eser ortaya koydu. Bölge halklarının kökeni konusu araştırmalarına özel bir önem verdi. 1982'de Leningrad'da hayatını kaybetti. (Yuriy Yureviç Karpov, "İstoriç, Etnograf. Kavkazoved. K Stoletiyu so Dnya Rojdeniya L. İ. Lavrova", *Nauçnaya Misl Kavkaza*, No. 2, (2009), s. 84, 85, 86, 91).

47 Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektualı i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, s. 218.

48 Age., s. 219.

49 Age., s. 216, 217.

Kabardin-Balkar Bilimsel Araştırma Enstitüsü adı, *Kabardin Bilimsel Araştırma Enstitüsü* olarak değiştirildi. Enstitü bünyesinde Maddi Kültür Araştırma Bölümü kuruldu ve başına Moskovalı arkeolog Yevgeniy İ. Krupnov getirildi. 1957’de *Kabarda’nın Eski Tarihi ve Kültürü (Drevnyaya İstoriya i Kultura Kabardi)* kitabını yazan E. İ. Krupnov, V. F. Miller’in 1883 ve 1886 inceleme gezisine atıfla bölgeden bahsederken, Malkar bölgesi yerine “Kabarda dağlık kısmı” dedi.⁵⁰

1950’lerin başında Kuzey Kafkasya halklarının tarihinin tarafsız bir şekilde araştırılması daha da zorlaştı. Çünkü Komünist idare merkezi, Kuzey Kafkasya’daki tarih araştırmalarına etki edecek şekilde müdahalelerde bulundu.⁵¹ 10 Ağustos 1950’de Tüm Rusya Komünist Bolşevik Partisi Merkez Komitesi İmam Şamil önderliğinde yapılan milli mücadeleyi resmi olarak kınadı. Kafkasya’nın Ruslar tarafından ele geçirilmesi yazılırken, “ele geçirme” (*zavoyevaniye*) ve “fetih” (*pokoreniye*) kelimeleri yerine “birleşme” ve “katılım” (*prisoyedineniye*) ibaresi kullanılması istendi.⁵² Bu yaklaşım Çarlık Rusyası yönetimi zamanı yaklaşımı ile örtüşmekteydi.

26 Ekim 1951’de Tüm Rusya Bolşevik Komünist Partisi Merkez Komitesi Kurulu’nda (Plenium TsK VKPb) “Komünist Parti Kabardin Bölge Komitesi Çalışması” adıyla kabul edilen kararnamede (*postanovleniye*) yerel parti memurları, milli burjuva ve soyluluk (*rodovoy*) düzeniyle mücadelede zayıf kalmakla suçlandı. Kabardey iktidarına yönelik benzer suçlama, 1953’te Sovyetler Birliği Komünist Parti Merkez Komitesi Kurulu’nda da yapıldı. *Kabarda Tarihi* adlı metinde Türk-Kırım saldırılarıyla mücadele yaklaşımı olduğu ve bu temelde Rus halkının rolünün yeterince vurgulanmadığı belirtildi. Kuzey Kafkasya’nın Rusya’ya bağlanmasının ilerlemeci yönünün açıkça ifade edilmediğine değinildi. Kabardey ve Rus halkının dostluklarının derin kökeninin göz ardı edildiğine dikkat çekildi. Dağlı halkların ekonomik sisteminin yeterince incelenmediğine değinildi.⁵³ Böyle bir yaklaşımın hüküm sürdüğü bir dönemde Karaçay-Malkarlar hakkında olumlu yazmak mümkün değildi. Aksine iktidarın kararını meşrulaştırma amacını destekleyen bilimsel çalışmalar gerekiyordu. Nitekim 1954’te Kabardalı arkeolog P. G. Akritas, Karaçay-Malkarların sürgünde olduğu bir sırada, Kuban nehri, Malka, Baksan, Çegem ve Çerek bölgelerinde “Türk dilli” halkların ortaya çıkmasını, 16. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin buralara Tatar ailelerini yerleştirmesine bağladı. Bunların Kafkasya’ya yerleştirilmelerini Rusya ve Kafkas halklarına karşı olumsuz bir politika olarak niteledi. Bu görüşe göre Karaçay-Malkarlar, “Tatar” kökenli kabul edildiler.⁵⁴ Bu yaklaşım Lavrov’un Karaçayları Kırım-Tatar kökenli yapmasıyla aynıydı. Halbuki bundan 11 yıl önce, 1941’de Kokiyeve, Karaçay-Malkarlardaki Türk varlığını 10. yüzyıl öncesinden itibaren kabul etmek gerektiğini yazmaktaydı.⁵⁵ Akritas’ın düşüncesi, Kırım ve Kafkasya’daki Türklerin Sovyet düşmanı olarak gösterildiği bir dönemde,

50 Age., s. 216, 217, 220.

51 Age., s. 217.

52 Pavel K. Urban, *Smena Tendentsii v Sovetskoy İstoriografii*, s. 15.

53 Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektualı i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, s. 217.

54 Panait G. Akritas, “Drevneyşeye Nazvaniye Gori Beştau”, *Sbornik Statey po İstorii Kabardi*, Vıpusk 3, (Nalçik 1954), s. 213.

55 Georgiy A. Kokiyeve, “K Voprosu o Proishojdenii i Vremeni Rasseleniya Balkartsev i Karaçayevtsev na Nıneşney Territorii”, s. 217, 222.

Karaçay-Malkarların sürgününe psikolojik meşruiyet kazandırma ve onların Kafkasya halkları ile bağlantılarını koparma amaçlıydı.

3. Yurda Dönüş Sonrası Karaçay-Malkarların Kökenlerine Yönelik Yaklaşımlar

Karaçay-Malkar tarihi konusunda çalışmaların yoğunlaştığı dönem 1957'den sonra oldu. Bilindiği üzere 1956'daki Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresi, Stalin kültürünün eleştirildiği bir kongreydi. Yeni dönemde Stalin zamanındaki bazı uygulamalar kaldırıldı. 9 Ocak 1957'de Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Başkanlığı kararıyla Karaçay-Malkarlara yurtlarına dönme hakkı verilmesi, tarihi araştırmaların seyrini etkiledi. Söz konusu halklara yönelik daha ılımlı bakış sergilendi. Tarih yazımında Rus halkının büyüklüğü ve diğer halkların gelişmesine olumlu katkıları yönünde yazımlar⁵⁶, Kafkas halklarının tarih yazımında da görüldü⁵⁷.

Yeni dönemin ilk yayını 1957'de Karaçay-Çerkes Tarih, Dil ve Edebiyat Bilimsel Araştırma Enstitüsü tarafından çıkarılan *Karaçay-Çerkes Halkları* isimli eserdirdi.⁵⁸ Eserin giriş bölümü Sovyetler Birliği Komünist Partisi Karaçay-Çerkes Bölge Komitesi Sekreteri F. P. Burmistrov tarafından yazıldı. Burmistrov, Kuzey Kafkasya halklarının Kırım ve Türk feodallerine karşı birlikte mücadele ettiklerini, bu sayede birbirlerine yakınlaştıklarını belirtti. Açılış yazısını, birliktelik ruhu ve Türk düşmanlığı üzerinden kurguladı. Bunun yanında Kuzey Kafkasya'nın Çarlık Rusyası'na katılmasının olumlu sonuçları olduğuna değindi. Yazıda, Karaçayların İkinci Dünya Savaşındaki sürgünlerine veya itham edildikleri "Almanlarla işbirliği" konusuna değinmedi. Hatta Karaçaylar da dahil Kafkas halklarının Almanya'ya karşı mücadele ettiklerinden bahsetti.⁵⁹ Burmistrov yazısında, Çerkeslere de atıf yaparak, Karaçayların ulaştıkları başarılar için, öncelikle Rus halkına olmak üzere, Sovyetler Birliği halklarına yardımları dolayısıyla borçlu olduklarını belirtti.⁶⁰ Burmistrov'un Karaçay-Malkarları Kırım Türkleri ve Türkiye Türklerine karşı mücadele etmiş olarak göstermesi, onları Türklere ayırdığı gibi, Lavrov ve Akritas'ın bu halkların Kırım Tatarlarından geldiği düşüncesini de geri plana düşürme amacı güdüyordu. Burmistrov, bu yaklaşım tarzıyla dönemin yeni anlayışı olan halkların kardeşliği ve Rus halkının önder yönünün öne çıkarılması amacına uyumlu bir çıkış yaptı.

56 Pavel K. Urban, *Smena Tendentsii v Sovetskoy İstoriografii*, s. 15, 29.

57 Bu konuda Boris Salamov 1975 yılı baskılı eserinde şöyle diyordu: "Kuzey Kafkasya Dağlı aydınları daha devrimden çok önce Rus dilinin küçük topluluklar için medenileşme ve kültürel gelişimlerdeki önemini hakkıyla ortaya koydular. Sadece Ruslarla birlikte olarak, sadece Rus dilini bilerek aydınlanmanın ve kültürün nimetlerinden faydalandılar." (Boris Salamov, *Gorskiye Narodi: Rassvet i Sblijeniyev*, Ordjonikidze 1975, s. 153). 1930'lu yıllar için ise Yuriy Koniyeve, *Kuzey Kafkasya Halklarının Özerkliği* isimli kitabında Sovyet döneminde Rus halkı ile Kuzey Kafkasya halklarının yakınlaştırılmasına yönelik faaliyetlerden bahsetti. Rus halkının diğer halklara hiçbir karşılık beklemeden yardım ettiğini yazdı. (Yuriy İ. Koniyeve, *Avtonomiya Narodov Severnogo Kavkaza*, Ordjonikidze 1973, s. 207).

58 *Narodi Karaçayevov-Çerkesii*, Pod redaksiyey: P. İ. Baltin i M. M. Sakiyev, Stavrapol 1957.

59 *Age.*, s. 2, 3, 4, 8.

60 *Age.*, s. 14.

Rus halkının Sovyetler Birliği içindeki diğer halklara önderlik rolü ve Kafkas halklarına olumlu etkisi konusundaki yaklaşımlar Karaçay-Malkar tarihi araştırmacılarının eserlerine kısa sürede yansdı. Araştırmacılar hem dönemin bu ruhunu dikkate aldılar, hem de Karaçay-Malkarların bölgedeki konumlarının meşruluğunu ortaya koymaya çalıştılar. Sürgün sonrası araştırma yapanlar Karaçay-Malkarların kökenleri meselesinde başlıca üç konuya yoğunlaştılar:

- a) Karaçay-Malkarların Kırım Tatarları ile akrabalıkları olup olmadığı;
- b) Kuzey Kafkasyadaki yerli kavimlerle köken ilişkisi;
- c) Kuzey Kafkasyada bulunan atalarının Türk dilli hale gelip gelmedikleri.

Yurda dönüş sonrası Karaçay dili ve tarihi konusunda kapsamlı ilk çalışmayı ortaya koyan Hamid Orazoviç Laypanov oldu. Laypanov, Karaçay olup Karaçay-Çerkes Enstitüsü müdürüydü. 1957'de *Karaçaylar ve Malkarların Tarihi Üzerine (K İstorii Karaçayevtsev i Balkartsev)* adlı bir çalışma yayımlandı. Çalışmasının ilk bölümünde Çarlık ve Sovyet döneminde ortaya konulan görüşleri detaylı bir şekilde analiz etti. İtalyan misyoner A. Lambert'inin Karaçay-Malkarların kökenini sadece dil açısından değerlendirip "Türk" demesini, delilleri yetersiz bir çıkarım olarak değerlendirdi. Çeklerden, Nogaylardan, Timur'dan, Türkiye'den geldikleri görüşlerine şüphe ile yaklaştı.⁶¹ Yani Kırım Tatarlarından gelmiş olabileceği görüşüne katılmadı. Bulgarlardan geldikleri konusuna ise itiraz etmedi. Karaçay-Malkarların ataları ile Bulgar unsurları arasında kültürel ve ekonomik bağ olduğunu kabul etti. Bulgar unsurlarının Karaçay-Malkarların etnik oluşumunda yer aldıkları ihtimalini göz önüne aldı. Ancak bunun için delillerin çok yeterli olmadığını da savundu. Bulgar ve Malkar (Sovyet tarih yazımında, Balkar) kelimeleri arasındaki benzerlikle Malkarların kökenine yönelik tespit yapmanın yanlış olduğunu ileri sürdü. Hatta Malkarların kendilerine bu isimle hitap etmediklerinin de altını çizdi.⁶² Ancak buradan hareketle Malkarların kökeninde Bulgarlar yoktur diye kesin bir çıkarım da yapmadı.

Laypanov'un Karaçay-Malkarların kökeni konusundaki görüşü, 1944 öncesindeki araştırmacıların, onların yerli Kafkas kavimleriyle Türk topluluklarının karışımından meydana geldiği şeklindeki yaklaşımla örtüşmekteydi. Ancak onlardan ayrılan yönü, Karaçay-Malkarların kökenine Hazarları da dahil etmesi ve oluşumda açık olarak Kıpçaklara başrolü vermesiydi. Yazara göre, Hazarlardan sonra bölgeye gelen Kıpçaklar, Karaçay-Malkarların kökeninin oluşmasında başrolü oynadı. Bu konuda dil ve mezar kültürü üzerinden Karaçay-Malkarları Kıpçaklarla karışılaştırdı. A. N. Samoyloviç'in 1926 yılındaki çalışmasına atıfla mezar isimlendirmelerinde Kıpçaklarla olan benzerliğe dikkat çekti. Kıpçaklar mezara *kezene* derken Karaçay-Malkarların *keşene* dediğini belirtti. Ayrıca mezar yapılarının da benzediğini vurguladı. Mezar içinden çıkarılan figürlere Kıpçakların *sin* derken, Karaçay-Malkarların *sın* dediğini belirtti. Laypanov, mezar isimlendirmelerinden başka ortak isimlendirmelere de dikkat çekti. 1303 yılında oluşturulan ve ilk kez Klaprot tarafından yayınlanan Kıpçak sözlüğünde bulunan

61 Hamid O. Laypanov, *K İstorii Karaçayevtsev i Balkartsev*, Karaçayev-Çerkeskoye Knijnoye İzdatelstvo, 1957, s. 4, 5, 6, 11, 13.

62 *Age.*, s. 8.

kelimelere sadece Karaçay-Malkar dillerinde rastlandığına işaret etti. Karaçay-Malkarların dualarında da Tanrı'yı isimlendirmede Kıpçaklarla benzeştiğini yazdı. Her ikisi de Tanrı'yı, *Teyri* olarak adlandırmaktaydı. Dil ve arkeolojik çalışmalarla elde edilen bu bilgilerden hareket eden N. O. Laypanov, Karaçay-Malkarların kökeninin oluşumunda başrolü Kıpçak unsurunun oynadığını savundu. Laypanov, Karaçay-Malkarların kimlik oluşumunda başrolü Kıpçaklara vermekle birlikte, bu oluşum içinde Alan birliğinden, Bulgarlardan ve zaman içinde Kafkasya'nın diğer komşu kavimlerinden unusurlar olduğunu da kabul etti.⁶³

Laypanov, Karaçay-Malkarların kökeninde Hazarların da olduğu fikrini, Hazarların Kafkasya'da uzun süre hüküm sürmesine ve Adıgeli tarihçi Şora Bekmurza'ya atıf yaparak savundu. Hazar hâkimiyetindeki Don bölgesinde bulunanların bir kısmının, Hazar Kağanlığı yıkıldıktan sonra, Kuzey Kafkasya'da sığınmacı hale geldiklerini, bazılarının Adıge-Çerkes bölgesinde asimile olduklarını belirtti. Rivayetlere göre, bu Hazar grupları ile yerli halk kaynaşmışlardır. Bekmurza'ya atıfla elde edilen bu bilgiye dayanarak Laypanov, Karaçay-Malkar halkının etnik yapısı içindeki unsurlardan birini Hazar grubunun oluşturduğunu ileri sürdü.⁶⁴

Laypanov, çalışmasında Karaçay-Malkarlar ile Osetlerin ataları arasında da bağlantı kurdu. Tüm halkların Alan-As kabileleri çekirdeğinde şekillendiği çıkarımını yaptı. Çekirdekte bulunan tüm kavimlerin Moğol dönemine kadar Kuzey Kafkasya'da yaşadıklarını, buradan hareketle Karaçay-Malkarların da Kuban havzası ve Terek kaynağı çevresinin yerli halklarından olduğunu kabul etti. Sonuç itibarıyla Laypanov, Karaçay-Malkarların kökeninin, büyük çoğunluğu Türk gruplarından olmak üzere, yerli kavimlerle kaynaşmadan oluştuğunu savundu.⁶⁵ Karaçay-Malkarların kökeninde Tatar gruplarının bulunmadığını, Kafkas yerli kavimleri ile Hazar-Kıpçak gruplarının kaynaştığını ve yerli kavimlerin de zamanla *Türk dillileştiğini* savundu.

Sürgün sonrası yurtlarına yerleşen Karaçay-Malkarların kökeni konusu, 1959'da tarih, arkeoloji ve filoloji gibi bilim alanlarında çalışan araştırmacılar tarafından ele alındı. Birçok bilim adamının görüşlerini paylaştığı bu kongre Kabardin-Malkar Bilimsel Araştırma Enstitüsü öncülüğünde yapıldı.⁶⁶ Burada savunulan fikirleri üç başlıkta toplamak mümkündür:

- a) Karaçay-Malkarlar, Türk grupları temelinde Kafkas kavimleri ile kaynaşma sonucunda oluşular;
- b) Karaçay-Malkarlar, Kafkas kavimleri temelinde Türk gruplarıyla kaynaşma sonucunda oluşular;
- c) Karaçay-Malkarların Türk grupları ile etnik bir bağı yoktur.

63 Age., s. 18, 19, 20, 24.

64 Age., s. 9.

65 Age., s. 15, 16, 20, 49, 51.

66 *Materiali Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçık 1960.

Kongrenin açılış konuşmasında, Karaçay-Malkarların kökenine dair Sovyet döneminde yapılan en önemli çalışmanın Hamid Orazoviç Laypanov tarafından yazılmış olan *Karaçay ve Balkarların Tarihi Üzerine* adlı eser olduğu belirtildi.⁶⁷ Bu tespitten sonra toplantıya katılan uzmanlar görüşlerini açıkladılar.

Hamid O. Laypanov da 1959 yılında yapılan kongreye katılanlar arasındaydı. Laypanov, 1957 yılında yayınladığı kitabındaki görüşlerini tekrar etti. Ona göre, dil olarak Türk grubuna ait olan Karaçay-Malkar toplulukları, Kıpçak ve Bulgarlar başta olmak üzere, Kafkas kavimlerinden de küçük çaplı karışımın olduğu bir etnogeneze sahipti.⁶⁸ Tarih, dil, folklor ve arkeolojik buluntular dikkate alındığında Karaçay-Malkarların Kuban nehri üst kısımları ve Terek bölgesinin yerli halklarından sayıldığını söyledi.⁶⁹ Laypanov, kongrede dile getirilen üç fikirten ilk ikisine uygun bir yaklaşım ortaya koydu.

Dil üzerinden Karaçay-Malkarların kökenine yönelik görüş bildiren ve onları Laypanov gibi Kıpçaklarla yakınlaştıran bir diğer araştırmacı Türkolog ve halk bilimci Prof. Nikolay Aleksandroviç Baskakov oldu. Baskakov, Karaçay-Malkarların dilinin Kıpçak dili ile yakın akraba olduklarını, ancak Bulgarların dilinden herhangi bir etkilenmeleri olmadığını belirtti.⁷⁰ “Tüm tarih ve dil verileri Karaçay-Malkarların Kıpçakların (Polovtsı, Kuman, Hardeş) yakın mirasçıları olduğunu göstermektedir” diye yazdı. Diğerlerinin etkisi olmakla birlikte, Kıpçak temelinin tam olarak korunduğunun altını çizdi. Baskakov, Karaçay-Malkarların kökeninin uzun bir sürecin sonunda, eski zamanlardan başlayıp Bulgarlar, Kıpçaklar, Oğuzlar, Alanlar, Adıge-Çerkesler ve Svanlardan karakterler alarak şekillendiğini belirtti. Alan, Svan ve Adıge-Çerkes-Kabardeylerin etkisini ikinci dereceden olarak niteledi.⁷¹ Böylece Samoyloviç ve Laypanov’dan sonra Karaçay-Malkarların kültürel kimliğinin oluşumunda Kıpçakları ilk sıraya çıkaran bir diğer araştırmacı Baskakov oldu.

Baskakov, 1959 bilimsel kongresi öncesi 1952’de dilden hareketle yaptığı bir analizde Karaçay-Malkarlara yakın bölgede bulunan Karaim ve Kumukları Kıpçak-Oğuz dil grubu içinde verdi.⁷² Çalışmasında, “Karaim, Kumuk ve diğerleri...” şeklindeki ifadesinden diğerlerinin içinde Karaçay-Malkarları da kastettiği tahmin edilebilir. Çünkü başka bir eserinde Türkçenin “Batı Hun kolu”nu, Bulgar, Oğuz ve Kıpçak olmak üzere önce üçe ayırmış, sonra da Karaçay-Malkarların dilini Kıpçak grubu içinde göstermiştir.⁷³ Yine bir başka çalışması olan *Türk Dillerinin Oluşum*

67 Age., s. 4.

68 Hamid O. Laypanov, “K Voprosu Proishojdeniya Karaçayevtsev i Balkartsev”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 73.

69 Agm., s. 75.

70 Nikolay A. Baskakov, “Vstupleniye”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 236.

71 Agm., s. 230, 231, 240.

72 Nikolay A. Baskakov, “K Voprosu o Klasifikatsii Tyurkskih Yazıkov”, *İzvestiya Akedemii Nauk SSSR. Otdeleniye Literaturı i Yazıkı*, Tom XI, Vıpusk 2, (Mart-Aprıl 1952), s. 127.

73 Nikolay A. Baskakov, *İstoriko-Tipoloğičeskaya Fonologiya Tyurkskih Yazıkov*, Otvetsvennyıy redaktor: E. R. Tenişev, Moskva 1988, s. 126.

Gelişiminin Tarihsel Dönemlendirmesi İle Bağlantılı Olarak Sınıflandırılması (Klasifikatsiya Tyurkskih Yazıkov v Svyazi s İstoriçeskoy Periodizatsiyei İh Razvitiya Formirovaniya) başlıklı çalışmasında Türk dillerinin tarihini incelemiş ve Karaçay-Malkar halkını dil açısından Kıpçaklarla yakınlaştırmıştır. Baskakov, Kıpçak dilini üç alt gruba ayırmaktadır: Kıpçak-Bulgar, Kıpçak-Oğuz (Kıpçakça) ve Kıpçak-Nogay.⁷⁴ Baskakov, Karaçay-Malkarların oluşumunda Türk unsurunun ana etken olduğunu ve kendilerinin Türk halkı sayılacağını belirtti. Ancak bölgedeki diğer halkların etkisini de inkar etmedi. Kongrede, Türk halkları temelinde yerli halkların etkisi olduğunu⁷⁵ savunanlar arasında yer aldı.

1959 yılı kongresinde Karaçay-Malkarların kökeni konusunda kapsamlı görüş bildiren araştırmacılardan bir diğeri, T. H. Kumikov'du. Kumikov, kendisinden önce çalışma yapan Laypanov'un, Karaçay-Malkarların kökeninde başrolü Kıpçaklara verme konusuna temkinli yaklaştı. "Kıpçaklar başrolü oynamıyorlarsa bile etnik oluşumun içinde vardılar" cümlesiyle bu temkinliliğini ortaya koydu. Kumikov, Karaçay-Malkarların kökeninin Kıpçaklardan geldiği yönündeki iddianın bilimsel açıdan belli ölçülerde kabul edilebileceğini, ancak meselenin hala tartışmaya açık ve araştırmaya muhtaç olduğunu da belirtti.⁷⁶ Kumikov, Laypanov'un iddiasının arkeolojik açıdan henüz güçlü delillere sahip olmadığını vurguladı.⁷⁷ Laypanov da bu iddiaya uygun olarak, 1959 yılındaki kongre için yazdığı makalesinde, Türk nitelemesi yaparken, arkeolojik veriler temelinde düşüncelerini yazmadı.

Kumikov'un Laypanov'un tespitinde henüz yeterli bulmadığı bir diğer nokta, Karaçay-Malkarların kökeninde Bulgarların olduğu konusudur. Kumikov'a göre, bu iddia arkeolojik buluntuların yetersiz olmasından dolayı bilimsel yeterliliğe sahip değildir. Kumikov meseleye daha çok antropolojik ve arkeolojik açıdan bakarak Bulgarlar ile Karaçay-Malkarlar arasında benzerlik olmadığını yazdı. Dil konusundaki benzerlikler üzerinden de Bulgarlar ile özdeşleştirmenin doğru olmayacağını belirtti.⁷⁸

Kumikov'un Laypanov'dan farklı görüş bildirdiği başka bir nokta ise Karaçay-Malkarların kökeninde Hazarların etkisi hususundadır. Bu konuda Kumikov, araştırmacıların sadece folklor açısından baktıklarını, o günlerden bugünlere anıtların kalmadığını iddia ederek Hazarlardan gelmiş olmaları yönündeki görüşleri yetersiz buldu.⁷⁹

Kumikov, Karaçay-Malkarların kökeninin karma bir oluşumdan geldiğini kabul etti. Kafkasya yerli halkları ile Türk ve İrani dilli halkların karışımından geldiğini yazdı. Ancak bunun için Sovyet ve yabancı arşiv kaynakları, diğer tarihi ve arkeolojik materyallerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerektiğini savundu.⁸⁰

74 Aktaran Tugan H. Kumikov, "Etnogenez Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov v İstoriçeskoy Literature", s. 23.

75 Nikolay A. Baskakov, "Vstupleniye", s. 230, 231.

76 Tugan H. Kumikov, "Etnogenez Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov v İstoriçeskoy Literature", s. 36, 37.

77 Agm., s. 20.

78 Agm., s. 20, 21.

79 Agm., s. 28.

80 Agm., s. 37.

Kumikov, A. N. D'yaçkov tarafından ortaya atılan, Karaçayların ilk atalarını, ortak dil olarak Kıpçak şivesini konuşan göçmenlerin oluşturduğu fikrini de kabul etmedi. Çünkü göçmenlerin (*bejentsı*); Kırım, Astrahan ve farklı yerlerden gelerek ilk grubu oluşturmaları ona göre zordu. Kumikov'a göre, bu ilk gelenler, birbirine bağlı bütün bir grup olmalıydılar.⁸¹

Kumikov, Karaçay-Malkarların kökenine ait diğer görüşleri ise tamamen reddetmiş, bazılarını ise birkaç satır ile değinerek kapsamlı değerdendirmeye dahi almamıştır. Kumikov kongrede Kafkas kavimleri olarak bilinen gruplarla Türk gruplarının kaynaştığı tezi yaklaşımını benimsedi. Ancak önceliği hiçbir gruba vermedi.

1959 kongresine katılan Ye. P. Alekseyeva, Karaçay-Malkarların etnogenez oluşumuna arkeolojik veriler temelinde yorum getirmeye çalıştı. Ancak çalışmasında ortaya koyduğu çıkarımlar için eldeki mevcut verilerin henüz tam yeterli olmadığını da belirtti. Ye. P. Alekseyeva'ya göre, Karaçay-Malkarların oluşumunda yerel elementler değerdendirilecekse, bunların Alan değil Alan-Koban temeli (*substrat*) olarak isimlendirilmesini tercih etti. Bu iki kültürün temelinde Türk kavimlerinden Bulgar ve Kıpçakların kaynaşması ile Karaçay-Malkar etnogenezinin oluştuğunu yazdı. Ancak yazar, Karaçay-Malkarların kökeninin yerli kavimlerle bağlantılarını güçlü bir şekilde ortaya koyamadı. Buna rağmen bildirisinin çıkarımında söz konusu halkları yerli kavimlerle kaynaştırıp bölgenin yerli toplulukları arasında saydı. Arkeolojik verilerin Alanlar ile Karaçay-Malkar kültürü arasındaki bağlantıyı kurmak için henüz yetersiz olduğunu belirtti. Buna rağmen "Türk dilli" olmalarını, 7-8. yüzyılda bölgede etkin olan Bulgarlar ile 13-14. yüzyılda etkin olan Kıpçaklara bağladı. Bu toplulukların bir kısım Alan grubunu asimile ettiğine vurgu yaptı.⁸²

P. G. Akritas, 1959 sonumunda Ye. P. Alekseyeva'nın görüşlerini dinledikten sonra 1953 yılındaki sunumunda belirttiği Karaçay-Malkarların kökeninin Kırım Tatarlarından geldiği şeklindeki fikrinin yanlış olduğunu kabul etti. Karaçay-Malkarların Kafkas kökenli ve bölgenin eski kavimlerinden olduklarını ve bu eski kavmin bölgeye gelen Türk dilli halklardan etkilendikleri düşüncesini benimsedi⁸³, yani Ye. P. Alekseyeva'nın görüşünü destekledi.

1959 kongresine kadar, Karaçay-Malkarların kökeninde Bulgarların da olabileceğine dair görüşler Kokiyeve, Laypanov gibi araştırmacılar tarafından ortaya atılmıştı. Ancak Bulgarlar en etkin grup olarak öne çıkarılmamıştı. 1959 kongresinde S. K. Babayev, Karaçay-Malkarların kökeninin oluşumunda başrolü Bulgarların oynadığını iddia etti. Babayev, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Kabardin-Balkar Bölge Komitesi Başkanı ve Malkar tarihçisiydi. Babayev'e göre, Karaçay-Malkar halkının etnik oluşumunun ana çekirdeğini "Türk dilli" Kara Bulgarları oluşturdu. Kara Bulgarlar, Büyük Bulgar Devleti'nin yıkılmasından sonra Kuzey Kafkasyada

81 Agm., s. 23.

82 Yevgeniya P. Alekseyeva, "Nekotoriye Zameçaniya po Voprosu Proishojdeniya Balkartsev i Karaçayevtsev po Dannım Arheologii", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov* (22-26 İyunya 1959), Nalçık 1960, s. 104-107.

83 Aktaran Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektuali i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, s. 224.

kalanlardı. Bu iddiaya göre, Kara Bulgarlar, Kuban bölgesinden bugünkü arazilerine M.S. 7. yüzyılda geldiler ve Alan-Aslarla kaynaştılar. Alan ve Aslar, Karaçay-Malkarların etnik oluşumunda ikinci ana parçayı oluşturdular. Kıpçaklardan bazı unsurlar ise Türk dilli Karaçay-Malkarın atalarının içine dahil oldular. Ancak belirgin olarak etki edemediler, mevcut yapının içinde kayboldular. Komşu Kafkas halklarından da Karaçay-Malkar yapısı içine gruplar dahil oldu.⁸⁴ Tüm bunların ışığında Babayev'e göre Karaçay-Malkarların etnik yapısının oluşumunda başrol Bulgarlara aittir. Kafkasya halkları arasında sayılabilecek Alanlar ve Aslar ikinci dereceden bu oluşuma katılmaktadırlar. Daha sonra Kıpçak ve diğer Kafkas kavimleri etnogeneze dahil olmuşlardır. Ancak etkileri zayıftır. Babayev, Karaçay-Malkarların Türkiye veya Kırım'dan geldikleri tezini ise tam doğru bulmamaktadır. Ama buralardan gelen bazı grupların söz konusu halkların içine karışıklarının da inkar edilemeyeceğini düşünmektedir.⁸⁵ Babayev, kongrede Karaçay-Malkarların Türk toplulukları temelinde Kafkas kavimleriyle kaynaşma sonucunda ortaya çıktığını savunanlar arasında yer aldı.

Babayev gibi, Karaçay-Malkarların etnik oluşumunda Bulgarların varlığını temel kabul eden bir diğer araştırmacı, yine 1959 kongresinde görüşlerini bildiren A. H. Sottayev oldu. Sottayev mezar kültü ve dil üzerinden yapılan incelemeler doğrultusunda bir analiz ortaya koydu. Karaçay-Malkarların dilinin eski Türk dilleri grubu içinde yer aldığını yazdı. Bu iki halkın dili ile Bulgarların dili arasında koparılamayacak bir bağ olduğunu belirtti.⁸⁶ Karaçay-Malkar dilinin eski çekirdeğini Bulgar-Alan-Kıpçak unsurlarının oluşturduğunu yazdı. Yazar, öncelikli olarak Malkarların atalarının Kara Bulgarlar olduklarını belirtip Alan-Asları asimile ettiklerini ifade etmektedir. İkinci olarak etnogenezerinde Kıpçak unsurunun bulunduğunu yazmaktadır.⁸⁷ Yazarın ifadesine göre, Kıpçak dilindeki kelimelerin %80'i hemen hemen aynı anlamda olmak üzere bugünkü Karaçay-Malkar dilinde mevcuttur. Sottayev, Malkar yaşlılarının "Timur'dan geliyoruz" ifadesine atıf yaparak Malkarların oluşumunda, Timur'un ordularından bazı grupların Kuzey Kafkasya'da kalarak bu etnik oluşumun içinde yer aldıkları ihtimalini de dikkate aldı.⁸⁸ Bu durumda Sottayev, S. K. Babayev ile benzer görüşü savundu. "Türk dilli" toplulukları etnogenezin temeline koydu.

1959 kongresinde, Karaçay-Malkarın etnogenezinde İrani dilli halkaların baskın olduğunu savunanlar da vardı. V. İ. Abayev bu düşünceyi destekleyen bir bildiri sundu. Vsevolod Miller ve sosyolog M. Kovalevskiy'in 1883 yılında Malkarya bölgesinde yaptığı araştırmalara atıf yaparak nehir, vadi, köy ve diğer yerleşim yerlerinde Alan etkisini vurguladı.⁸⁹ Abayev, Miller'in yaptığı

84 S. K. Babayev, "O Proishojdenii Balkartsev i Karaçayevtsev", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 62.

85 Aqm., s. 40.

86 Adilgeri H. Sottayev, "Proishojdeniya Balkartsev i Karaçayevtsev po Dannım Yazıka", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 86, 94.

87 Aqm., s. 86, 95.

88 Aqm., s. 91, 92.

89 Vasilii İ. Abayev, "Ob Alanskom Substrate v Balkaro-Karaçayevskom Yazıke", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 128.

çalışmalara dayanarak dil (linguistik) açısından Karaçay-Malkarların Osetler ile örtüşen yönlerini belirtti. Bu konuda *kam*, *dan*, *dor* gibi kelimeleri ortak kelimeler olarak örnek verdi. Abayev'e göre, Türk dilli halklar Karaçay-Malkar bölgesine gelmeden önce, burada İrani dilli Alanlar yaşıyordu. İki halk kaynaştı ve sonuçta Türkçe kazandı. Alanlardan bazı kelimeler coğrafi yer isimleri olarak bugünlere ulaştı. Abayev, Karaçay-Malkarların dilinde Alan kimliğinin etkisini ortaya koyarak Kafkasya'nın yerli kavimleri arasında bulunmaları gerektiğine vurgu yaptı. Buradan hareketle Karaçay-Malkarların bugünkü yaşadıkları vadilere Türk dilli atalarının yerleşmelerini 14. yüzyıldan daha geç bir dönem olarak değerlendirdi.⁹⁰ Aynı kongrede V. İ. Abayev'in iddiası, tanınmış Türkolog U. B. Aliyev tarafından reddedildi.⁹¹ Abayev, kongrede üçüncü görüş olarak nitelenebilecek, Karaçay-Malkarların kökeninde 14. yüzyıla kadar Türk gruplarının olmadığı fikrini ortaya attı.

Aynı kongrede Karaçay-Malkarların kökenlerinde Türklerin bulunmadığını doğrudan savunan araştırmacılardan bir diğeri antropolog V. P. Alekseyev oldu. V. P. Alekseyev 1926-1928 yılları arasında Kuzey Kafkasya halkları hakkında antropolojik veri toplamış ve bunu 1932'de yayınlamış V. İ. Levin'in eserine dayanarak konuyu antropoloji ve somatoloji üzerinden analiz etti. Araştırma sonucuna göre, Kuzey Kafkasyadaki Nogaylarda Mongoloid karışım vardı. Alekseyev'e göre fiziki antropoloji açısından Kuzey Kafkasyadaki Karaçay-Malkarlar ve diğerk Türk gruplarında Mongoloidliğe dair açık bir belirti yoktu. Karaçay-Malkarların atalarının Alanlarla bağı olmayan Kafkasya kökenli yerli kavimlerin birbiri ile kaynaşması sonucu ortaya çıktığı düşüncesindeydi.⁹² Alekseyev, Karaçay-Malkarların Türk diline geçiş yaptıklarını, ancak oluşumlarına Türk elementlerinin karışmadığını belirtti. Türkleşmeleri genetik değil, kültürel etkileşim sonucu dil alanında oldu şeklinde görüş ortaya koydu. Dolayısıyla Kıpçaklardan geldiği düşüncesinin tam olarak kabul edilemeyeceğini yazdı. Antropolojik incelemeler ışığında Karaçay-Malkarların, Osetler ve kuzeydeki Gürcü gruplarıyla beraber Avrupa ırkları grubunda yer alan Kafkasya tipine girdiklerini, Moğol karakterine uymadıklarını ifade etti.⁹³ Alekseyev, Karaçay-Malkarların Baksan bölgesinde Svanların bulunduğunu, Moğol saldırıları olduğunda Kıpçakların da bu bölgelere yerleştiğini, bunun sonucunda bazı Svan gruplarının Kıpçak dilini (Türkçe) benimsedikleri görüşünün güçlü bir iddia olabileceğini yazdı.⁹⁴ Bu iddiayla L. İ. Lavrov ve G. Zardalişvili'nin bölgede Svanların yaşadığı ve Türkleşmiş olabileceklerine dair on yıl önce ileri sürdükleri görüşü hatırlattı. Alekseyev, Laypanov'un Karaçay-Malkarların kökeninde Hazarların da olabileceği fikrinin antropolojik verilere göre henüz ispatlanmadığını, bu fikri savunmanın erken olduğunu belirtti.⁹⁵ Alekseyev'in bu iddiaları, etnogenez oluşumunda Türk unsurunu mümkün olduğunca zayıflatacak veya yok sayacak nitelikteydi.

90 Agm., s. 130, 131, 134.

91 *İstoriya Karaçaya i Balkarii v Trudah İsmaila Miziyeva*, s. 263.

92 Valeriy P. Alekseyev, "Nekotoriye Problemy Proishojdeniya Balkartsev i Karaçayevtsev v Svete Dannih Antropologii", *Materiali Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 316, 318.

93 Agm., s. 319, 322, 328, 329.

94 Agm., s. 331, 332.

95 Agm., s. 327.

1959 kongresinde Ermeni tarihçi H. A. Porkşeyan, Karaçay-Malkarların kökeni ile ilgili olarak 1592-1658 yıllarında yaşamış Ermeni tarihçi Haçatur Kafayetsi'nin el yazmasına atıfla diğerlerinden farklı bir değerlendirme yaptı. Kafayetsi, 3 Mayıs 1639'da Nogaylar, Çağataylar ve Tatarların Kırım'dan çıktıklarını, bunlardan Çağatayların "Çekesistan'a" (Adıge, Kabardey, Çerkes bölgesine) girdiklerini yazmıştı.⁹⁶ Porkşeyan bu bilgiye dayanarak Çağatayların Kıpçaklar olduğunu, Kıpçak dil grubu içinde Kıpçak-Oğuz alt dil grubunda yer aldıklarını belirtti. Pokreşyan'a göre, 1639'da Çağataylar Çerkesler ülkesine dost olarak girdi ve orada yerleşti. "Biz eminiz ki, Karaçay-Malkarların ataları tartışmasız olarak Kırım'dan gelen Çağataylardır" diye hüküm verdi.⁹⁷ Bu iddia 1953'te P. G. Akritas tarafından da ortaya atılmıştı. Buna Karaçay-Malkarların sürgünde olduğu bir dönemde açıktan açığa itirazlar olmamıştı. Ancak 1959 ortamı biraz farklıydı. Nitekim bilimsel toplantıda yer alan diğer araştırmacılar, Porkşeyan'ın yaklaşımını reddettiler. Pantürkizm ve Panislamizm politikası ile bağlantılandırıdılar.⁹⁸ Halbuki Porkşeyan da Karaçay-Malkarların kökenine dair diğer iddiaları ortaya koymuş ve onların eksiklerini belirterek kendi düşüncesini savunmuştu.⁹⁹ Ancak 1959'da Karaçayları Kırım Türkleri ile bağlantılandırmak ve buradan da Türkiye ile iribatlandırma imkânı oluşturmak, bilimsel bile olsa, kabul edilebilecek durumda bir görüş değildi. Bu durum Sovyet yönetiminde Türklere karşı oluşmuş olumsuz hava ile yakından ilgiliydi.

Araştırmacıların sunumları ve yaklaşımları dikkate alındığında 1959 kongresi Karaçay-Malkarların kökeni konusunda oldukça kapsamlı fikirlerin ortaya konulduğu bilimsel bir etkinlik olarak öne çıktı. Kongre sonunda açıklanan ortak bildiri, kongreye katılanların fikrini tam olarak yansıtmadı. Karaçay ve Malkarların etnogenezinde Kara Bulgarlar, Türk dilli olarak başlıca grubu oluşturdu, şeklinde genel bir açıklama yapıldı. Bu bilimsel toplantıda Bulgarlar üzerine çıkarım yapılırken, Bulgarların Kafkasya'ya gelişi de 7-8. yüzyıllar olarak kabul edildi. Böylece Alan Devleti içinde tam haklara sahip halklardan kabul edildi. Kafkasya'nın yerli kabul edilen kavimleri ile kaynaşma olduğu fikri öne çıkarıldı. Karaçay-Malkarların yerli gruplardan oldukları fikri güçlendi. Kıpçak (*polvitskoye*) teorisinden uzak duruldu, çünkü Kıpçaklar, o günkü Tatarların (Kırım Türklerinin) etnik oluşumunda büyük rol oynamışlardı. Yazarlar, Karaçay-Malkarların kökeninde Kafkasya'ya gelen Türkler, Kırım Türkleri ve Moğolların olduğu teorisini kesin olarak reddettiler. Daha çok yerli halklar ile olan kültürel benzerliklerini öne çıkararak Kuban ve Alan kültürü ile benzeştirerek bir sonuca ulaşmaya çalıştılar.¹⁰⁰

1959 kongresinden bir yıl sonra Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi'ne bağlı Etnografya Enstitüsü'nün yayınlamış olduğu *Kafkasya Halkları (Narodı Kavkaza)*¹⁰¹ isimli eserde

96 Aktaran Hristofor A. Porkşeyan, "Proishojdeniye Balkartsev i Karaçayevtsev v Svete Letopisi Haçatura Kafayetsii", *Materiali Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov* (22-26 İyunya 1959), Nalçik 1960, s. 176.

97 Aqm., s. 176, 177.

98 Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektuali i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, s. 224.

99 Hristofor A. Porkşeyan, "Proishojdeniye Balkartsev i Karaçayevtsev v Svete Letopisi Haçatura Kafayetsii", s. 156-171.

100 Viktor A. Şnirelman, *Bit Alanami İntellektuali i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, s. 225, 226.

101 *Narodı Kavkaza*, Tom 1, Pod redaktsiyey: M. O. Kosven, L. İ. Lavrov, G. A. Nersesov, H. O. Haşayev, Moskva 1960, s. 243.

Karaçay-Malkarların kökenine dair kongrenin sonuç bildirgesinden farklı bir yaklaşım ortaya koydu. Eserin birinci cildinde yer alan Karaçaylar bölümü L. İ. Lavrov tarafından yazıldı. Malkarlar kısmı ise E. N. Studenetskaya ve G. A. Sergeevaya tarafından yazıldı. Karaçay ve Malkarların aynı halk olduğu, tarihi süreçte ayrıldıkları belirtildi.¹⁰² Eserde Karaçaylar ile ilgili olarak “Karaçayların ve onlara akraba Malkarların kökeni Hunlar, Bulgarlar, Hazarlar ve Kıpçaklar ile bağlantılandırılrsa da, bunlar arasında en kabul edilebilir olanı, etnogenezde başlıca rolün Kıpçakların oynadığıdır” diye belirtildi. Bunun yanında Karaçay-Malkarların kökeninin şekillendiği bölgede Moğollar gelinceye kadar Alanların yaşadığı vurgulanarak etnogenez oluşumuna Alanların da katıldığı savunuldu.¹⁰³

L. İ. Lavrov bu görüşünü belirten bir makaleyi¹⁰⁴ 1969’da tekrar yazdı. Lavrov bu çalışmasında Karaçay-Malkarların siyasi tarihini, onların komşuları ile ilişkilerini ilk zamandan 1830’lara kadar ele aldı. Daha öncekilerde olduğu gibi, Lavrov da eserinde Karaçay ve Malkarların akrabalığını ve Türk diline mensubiyetlerinin altını çizdi. Bununla birlikte antropolojik olarak Kafkasya’da kendilerini çevreleyen halklarla ortak yönlerinin bulunduğunu da vurguladı. Lavrov’un görüşüne göre Karaçay-Malkarların etnik oluşumu şu şekildeydi: 13. yüzyılda Kafkasya’nın kuzey bölgelerinden gelen Moğol saldırısı ile bölgenin etnik haritası ve politik yapısı değiştirdi. Moğol saldırısı dolayısıyla bozguna uğrayan Kıpçak ve Alanların bir kısmı Kafkas dağlarına kaçtı. Burada birbirleri ile karıştı ve siyasi bir birlik kurdu. Bu süreç sonunda devamlı bir kaynaşma oldu ve tek bir halk ortaya çıktı. Bunlar, Alanların etkisinin büyük olduğu Karaçay-Malkar şeklinde iki Türk halkıdır. Lavrov’a göre, Moğollar saldırdığı sırada Kuzey Kafkasya’da bir Türk halkından bahsedilmektedir, o da Kıpçaklardır. Bu nedenle Karaçay-Malkar kökeni araştırılırken Kıpçaklar üzerine yoğunlaşılmalıdır.¹⁰⁵

Lavrov’un Karaçay-Malkarların oluşumunda Kıpçaklarla beraber Alanları da öne çıkarması dolayısıyla onun Alanlar hakkındaki görüşüne de değinmekte fayda vardır. Lavrov, bazı araştırmacıların Alanların siyasi birliktelikten oluştuğu yaklaşımını eleştirmiştir. Ona göre Alanlar siyasi bir birlikten ibaret olmayıp tek bir topluluktur. Alanların siyasi birlik olduğuna dair V. A. Kuznetsov’un birçok delil ileri sürdüğünü ancak kullandığı eserlerde Alanların birçok etnik yapıdan oluştuğunu doğrudan ifade eden kaynakların bulunmadığını vurgulamıştır. Lavrov’a göre Alanların siyasi birlik olmadığına dair E. P. Alekseyeva, Yu. S. Gagloyti ve V. İ. Abayev tarafından akademik ispatlar ortaya konulmuştur.¹⁰⁶ Buradan hareketle Karaçay-Malkarların kökeninde, Alan temelli birçok Kuzey Kafkasya halkının karışımı olabileceği iddialarını da dışarıda bırakmaktadır. Lavrov, makalesinde Alanların nereden geldiklerine açıklık getirmemiştir.

102 *Age.*, s. 270.

103 *Age.*, s. 243.

104 Leonid İ. Lavrov, “Karaçay i Balkariya do 30-h Godov 19 Veka”, *Kavkazskiy Etnografiçeskiy Sbornik*, Vıpusk 4, (1969), s. 70-151.

105 *Agm.*, s. 70, 71, 77, 84, 98.

106 *Agm.*, s. 81-84.

Lavrov, Kıpçakların kökeninde Bulgarlar olduğu görüşüne katılmadı. Ona göre, Kuzey Kafkasyadaki Bulgarlar hakkında 8. yüzyıldan sonra bilginin olmaması araştırmayı güçleştirdi. Ancak bu yetersizliğe rağmen Bulgarların bir kısmının Kıpçaklara dönüşmediğini iddia etmenin de yanlış olacağını ifade etti. Eğer böyle bir kabulden hareket edilirse, Kıpçakların kökeninin tartışmaya açılacağını, o zaman da araştırmının daha da güçleşeceğini yazdı. Lavrov, Bulgarlar konusu ile ilgili olarak arkeolojik kazıların da Karaçay-Malkar bölgesinde Bulgarların yaşadığına dair tam ispatlar getiremediğini yazdı. Ayrıca “Malkar” kelimesinin “Bulgar” kelimesinden geldiği konusunda da hemfikir değildir. Bu durumda neden Karaçaylara da bu isim yayılmadı sorusunu sormaktadır. Dolayısıyla bu isim dönüşümü konusunda henüz yeterli delil olmadığını savunur.¹⁰⁷

Lavrov örneğinde olduğu gibi, 1959 kongresinde ilan edilen sonuç bildirgesi kesin olarak doğru olarak kabul edilmedi. Nitekim 1960'da Ye. İ. Krupnov'un *Kuzey Kafkasya'nın Eski Tarihi (Drevnyaya İstoriya Severnego Kavkaza)*¹⁰⁸ isimli kitabında da bu durum görüldü. Yazar, Karaçay-Malkarların kökeni konusuna eserinde bilinçli olarak girmediğini, özel araştırma gerektirdiğini ifade etti. Tartışmaların yoğun olduğu bir dönemde görüş beyan etmekten kaçındı. Ancak “bizim için şüphesiz olan, ... 11. yüzyılda Türk unsurlarının burada belirmesinden sonra, yerel etnik çekirdek yapının hala oluşum içinde bulunduğu”¹⁰⁹ şeklinde ifade kullandı. Buradan hareketle yazar, Karaçay-Malkarların Türk ve yerli unsurların karışımı şeklinde bir etnik karışım olabileceği fikrini uyandırdı.

1959 ve sonrasında Türk gruplarının Karaçay-Malkarların oluşumunda temel kabul edildiği görüşü genel bir kanaat iken, 1974'te Natalya G. Volkova Kuzey Kafkasya halklarının 18-20. yüzyıllardaki etnik yapısını inceleyen eserinde kendi yaklaşımını ortaya koydu. Volkova, kendisinden önceki birçok araştırmacının da değindiği üzere, Karaçay-Malkarların kökeninin temellerini Alanların oluşturduğunu yazdı. Alanları, İrani dilli olarak tanımladı. Ancak Alanların, kökeni konusuna girmedi. Volkova'ya göre, Malkar grubu içinde Osetler, Svanlar ve diğer Kafkas halkları da bulunmaktaydı. Svanlar Türkçe konuşuyorlardı, fakat kendilerini Svanlar olarak adlandırmaktaydılar. Karaçay-Malkarların Svanlarla ilişkileri konusuna fonetik üzerinden 1929'da Marr da değinmişti. Ancak 1959'da Baskakov, Alekseyev gibi araştırmacılar, Karaçayların kökeninde Svanların da olduğunu söylediler. Böylece bu yaklaşım 1974'de Volkova ile devam ettirilmiş oldu. Volkova'ya göre bölgedeki “Türk dilli” halklar Svanlar dahil kendi bölgelerindeki halkları asimile etmişlerdir.¹¹⁰ Bu temelde araştırmacı, Karaçay-Malkarların kökeninde Alanları temel kabul edip Kafkas kavimlerinin Türk toplulukları tarafından Türkleştirildiklerini savundu.

107 Agm., s. 84, 86.

108 Yevgeniy İ. Krupnov, *Drevnyaya İstoriya Severnego Kavkaza*, İzdatelstvo Akademii Nauk, Moskva 1960.

109 Age., s. 396.

110 Natalya G. Volkova, *Etničeskiy Sostav Naseleniya Severnego Kavkaza v XVIII – Naçale XX veka*, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1974, s. 109, 111.

1978 yılında L. İ. Lavrov'un editörlüğünde Karaçaylar hakkında *Karaçaylar. Tarihi-Etnografik Deneme (Karaçayevtsi. İstoriko-etnografiçeskiy Oçerk)* adlı bir kitap¹¹¹ yayınlandı. Çalışma Karaçay-Malkarlar konusunda uzman olan araştırmacıların makalelerinden oluştu. Eser, ilk zamanlardan 1970'li yıllara kadar Karaçayların tarihi, ekonomisi, günlük yaşantıları, kültürleri, dinleri, aile yapıları ve eğitim durumlarını ele aldı. Karaçayların kökenine dair yaklaşımlar giriş bölümünde ve birinci bölüm olan "Tarih" kısmında verildi. Eserin giriş bölümü V. P. Nevskaya ve İ. M. Şamanov tarafından ortak yazıldı. 1978 yılında yazılan bu eserin kendisinden önce yazılanlardan önemli bir farkı, artık konuya arkeolojik verileri daha etkin kullanarak dahil etmesiydi. Eserin Giriş bölümünde, Karaçaylar, arkeolojik verilere göre Avrupa etnik gruplarından Kafkas tipi gruba girmektedirler, şeklinde bir ibare yer aldı. Daha sonra "...etnik olarak Malkarlarla akrabadırlar" şeklinde bir ifadeye yer verildi. Karaçay-Malkarların dilinin ise Türk dillerinin Batı Hun kolundan Kıpçakçanın alt kolu olan *Kıpçak-polovetsk* olarak adlandırılan grubuna girdiği belirtildi. Karaçay dilinin, ölmüş dillerden Kuman ve eski Bulgar diline yakınlığı vurgulandı. Çağdaş dillerden ise Karaim, Kumık, Kırım Tatar dillerine yakınlığı belirtildi.¹¹² Bu bölümde sadece dil üzerinden bir analiz yapılarak kökene dair net bir yaklaşım ortaya koyulmadı. Ancak Kafkasya halkları arasında gösterildiler.

Söz konusu çalışmanın giriş bölümünden sonra tarihlerinin ele alındığı kısımda Karaçay-Malkarların kökenine değinildi. Bu bölüm, Ye. P. Alekseyeva, V. P. Nevskaya ve İ. M. Şamanov tarafından ortak yazıldı. Dolayısıyla burada yazılanlar üç araştırmacının görüşü olarak değerlendirilebilir. Karaçay-Malkarların kökenine dair bu bölümde verilen bilgilere göre, bu iki halkın ataları, eski Türklerle beraber yerli Kafkas kavimleridir. Arkeolojik materyallere göre, Karaçay-Malkarlar Kuban kültürünün batı kolu taşıyıcısıdır. Yani Kuban bölgesinde yaşayanlar daha önce, Karaçay-Malkarların dağlık bölgelerinde yaşamaktaydılar. Daha sonra bu çekirdek yapı İrani ve Türk dilli etnik gruba dahil oldu. Kuban bölgesi halklarından olan bu İrani dilli kısım Alanların bir unsurunu oluşturdu. Esere göre, söz konusu edilen Alanlar, 4. yüzyılda Önkafkasya steplerini terkedip, Karaçay-Çerkes, Kabardey-Malkar dağlarında yerleşen halktır.

Alekseyeva, Nevskaya ve Şamanov'a göre, Karaçay-Malkar etnogenezinde "Türk dilli" olarak niteledikleri halklar arasında Bulgarları saymak gerekir. Onlara göre, bu durum etnik isimlendirme yakınlığı (Bolgar-Blkar-Bolkar-Balkatsı) ve bazı arkeolojik ve epigrafik verilerle ispatlanmaktadır. Ayrıca M. A. Habiçev'e atıf yaparak Karaçay, Malkar ve Çuvaşların Türk dilli çekirdeklerinin şekillenmesinde eski Bulgarların önemli rol oynadığını ifade ettiler. Bulgarların dışında, Karaçay-Çerkes topraklarına 6. yüzyılda Batı Göktürk Kağanlığı'ndan da sızmalar olabileceğini de belirttiler. Çünkü 9-10. yüzyıllarda Kuban yukarılarında yaşayan Türklerden kalan taş yazıtlar ve savaşçı heykellerinin Kıpçak tipinde olmadığını yazdılar. Kıpçaklardan önce gelen Türk gruplarının etkisiyle Alan hakimiyeti öncesinde, Karaçay-Malkar halkının dilinin Türkçeleşmesinin başladığı vurgulandı. Bu Türkleşme sürecinin ise Kıpçakların gelmesiyle

111 *Karaçayevtsi. İstoriko-etnografiçeskiy Oçerk*, Otvetstvenniy redaktor doktor istoričeskih nauk: L. İ. Lavrov, Çerkesk 1978.

112 *Age.*, s. 4.

sağlamlaştığına değindiler. Karaçay-Malkar halkının 11-13. yüzyıllarda Kıpçak (Kuman) özelliklerini aldıklarını yazdılar. Böylece diğer Kuzey Kafkasya halklarında olduğu gibi, 13-14. yüzyılda Karaçay-Malkar halkının oluşumunda son aşama tamamlandı şeklinde bir yaklaşım ortaya koydular.¹¹³ Burada dikkati çeken, bölümün ortak yazımında yer alan Ye. P. Alekseyevanın 1959'daki tezinden farklı olarak, söz konusu halkların etnik şekillenme sürecinin sonunda Türk halklarının etkisine yer verilmiş olmasıdır. 1978 yılındaki bu çalışma, Karaçay-Malkarların sürekli gelişim-tamamlanma halinde olup bu sürecin Kıpçaklarla tamamlandığına değinmektedir.

1978'de Lavrov'un editörlüğünde yazılan eserden sonra, Karaçay-Malkarların kökeninde Kafkas yerlisi kabul edilen kavimlerin temel unsur olduğu ve bunlara zaman içinde "Türk dilli" halkların etki ettiği düşüncesi 1980'lerde de devam etti. 1983'te Ya. A. Fedorov, *Kuzey Kafkasyanın Tarihi Etnografyası (İstoriçeskaya Etnografiya Severnego Kavkaza)* isimli çalışmasında bu temelde bir yaklaşım ortaya koydu. Kafkas halklarının her birini, eski dönemlerde yaşamış halkların mirasçısı olarak değerlendirdi.¹¹⁴ Fedorov, eserde köken konusunda radikal bir görüş ortaya atmadı. Kendisinden önce V. P. Alekseyev ve L. İ Lavrov'un Karaçay-Malkarların, antropolojik olarak Kafkas kavimlerinden sayılabileceğini, dil olarak ise Türk dilinin Kıpçak kolunun alt grubuna mesup olduğu düşüncesini o da belirtti. Fedorov'a göre, Karaçay-Malkarlar, yerli Kafkas kavimlerindedir. Karaçay-Malkar etnosu gelişim sürecine önce İrani dilli olan elementler, daha sonra Türk dilli Bulgar ve Kıpçak elementleri karışmıştır. Ona göre bu en ispatlanabilir görüştür.¹¹⁵

Fedorov, Karaçay-Malkarların atalarının Osetlerle ortak olabileceğini de iddia etti. Fedorov, söz konusu toplumların ölü gömme adetleri ve diğer arkeolojik çalışma sonuçlarına göre Karaçayların ilk dönem İslami gelenekleri ile Batı Kuban mezarları arasında benzerlik olduğunu vurguladı. H. O. Laypanov, V. P. Alekseyev, V. İ. Abayev gibi araştırmacılar da Karaçay-Malkarları Kuban kültürü temelinde Osetlerle bağlantılandırmışlardı. Buradan hareketle Fedorov, kendisinden öncekiler gibi, Kuban kültürünün temsilcilerinden olduklarını ve Osetlerle atalarının ortak olduğunu yazdı.¹¹⁶

Karaçay-Malkarların Türkleşme sürecini Fedorov şu şekilde açıklamaktadır: M.S. 4. yüzyılın sonunda Hunların saldırıları üzerine Sarmat-Alan kavimleri ön Kafkasyadan dağ kıyılarına ve dağ vadilerine sığındılar. Dağlara sığınan Alanlar, Kuban kültürünü oluşturan yerli Kafkas kavimlerinin çevresine yerleşerek onlarla yakın ilişki kurdular. Bu sırada Orta Kafkasların dağlık bölgesinde, yani Yukarı Kuban ve Büyük Laba nehirleri bölgesinde As ve Digorlar¹¹⁷ bulunmaktaydı. Yazar bu bölgede (Elburus dağlarında), çok eski zamanlarda Karaçay-Malkarların ataları ile Alan-Digorların ataları kaynaştılar diye yazmaktadır. Buradan hareketle yazar,

113 *Age.*, s. 17-19, 21.

114 Ya. A. Fedorov, *İstoriçeskaya Etnografiya Severnego Kavkaza*, İzdatelstvo Moskovskogo Universiteta (MGU), Moskva 1983, s. 8.

115 *Age.*, s. 100, 101.

116 *Age.*, s. 101.

117 *As ve Digor* ismi, Alan – As karışımı sonucunda ortaya çıkmıştır. (*Age.*, s.102).

Karaçay-Malkarlarla Osetlerin atalarını birleştirmektedir. Çünkü Karaçay-Malkarların kökeninde de Alanlar bulunmaktadır. Fedorov, E. P. Alekseyev'in Karaçay-Malkarların kökenindeki başlıca unsurlardan birinin Alanlar olduğu fikrine tamamen katılmaktadır. Böylece Karaçay-Malkarları bölgenin yerli halkı olarak nitelemektedir.¹¹⁸

1980'ler Karaçay-Malkarların kökeninde Kuban kültürü temsilcilerinin öne çıkarıldığı dönem oldu. Bu yaklaşımı benimseyenlerden biri İsmail Musayevič Miziyev'di¹¹⁹. Miziyev ile Fedorov'un çalışmaları aynı dönemlerdeydi (1980'ler). Miziyev, milattan önce birinci binde Kafkas dağlarında oluşmuş olan Kuban kültürünün taşıyıcılarının, Karaçay-Malkarların kökenlerinin oluşumunda başrolü oynadığını yazdı. Daha sonra diğer halklardan etkilenerek bugünkü kimliklerine ulaştıklarını belirtti.¹²⁰

İsmail Musayevič Miziyev, Karaçay-Malkarların kökeninde olduğu kabul edilen Alanları, İrani dilli olarak niteleyen araştırmacıları eleştirdi. Millerci etimologların, Alanları İrani dilli gösterdiklerini, ancak birçok bilim adamı tarafından bunun desteklenmediğini belirtti. Karaçay-Malkarların bulunduğu dağlarda, İrani dilli olarak kabul edilen Alanların yeraltı mezarları (*katakombı*) hemen hemen hiç yoktur. İsmail Miziyev'e göre, Alanların İrani dilli olduklarını ispatlamak zordur.¹²¹ Tarihcı A. D. Koyçuyev ise, Tatar Türkolog M. Z. Zakiyev'e göre Alanların İrani dilli algılanmasının sebebinin, Hun dönemine kadar olan İskit, Sarmat, Kuşan ve diğerlerinin dil malzemeleri üzerine araştırma yapanların İran üzerinde çalışanlar olmasından kaynaklandığını belirtti.¹²² Nitekim günümüzde de Alanların Türk ve İrani dilleri kullandıkları yönünde yayımlar bulunmaktadır. Alan zümreleri içinde Türk unsuru bulunduğu belirtilmektedir. Hatta Bizans ve Arap tarihçileri, gezginlerin Alanları Türkçe konuşan bir kavim olarak verdiklerine değinmektedir.¹²³

Sovyet döneminde Karaçay-Malkarların kökenine yönelik bilgilerin yer aldığı son kapsamlı çalışma 1988'de Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi tarafından yayınlanan *Kuzey Kafkasya Halklarının Tarihi. Eski Zamanlardan 18. Yüzyılın Sonuna Kadar (İstoriya Narodov Severnogo Kavkaza. S Drevneyşih Vremen do Kontsa XVIII Veka)*¹²⁴ isimli iki ciltlik eser oldu. Eser, Kafkas tarihi üzerine çalışan bilim adamları tarafından hazırlandı. Eserde Kafkas halkları ile Rus halkının yakınlaşması ve bu temelde Kafkas halklarının Rusya İmparatorluğu'na dahil olduğu

118 Ya. A. Fedorov, *İstoriçeskaya Etnografiya Severnogo Kavkaza*, s. 101, 102, 104.

119 İsmail Musayevič Miziyev (1940-1997), Aşağı Çegem köyünde doğdu. Çocukluğunda Karaçay-Malkarların sürgününü (1944-1957) yaşadı. 1958'de Kabardey-Balkar Üniversitesi Tarih-Dil Fakültesi'ne başladı. Üniversite bittikten sonra bir süre öğretimlik yaptı, daha sonra *Sovyetler Birliđi Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü*'nde doktora başladı. 1967'de doktora'yı tamamladı. (*İstoriya Karaçaya i Balkarii v Trudah İsmaila Miziyeva*, s. 6).

120 *Age.*, s. 12.

121 *Age.*, s. 263.

122 *Age.*, s. 9.

123 Ufuk Tavkul, "Tarih ve Etnik Açıdan Karaçay-Malkar Türklerinin Kökeni", s. 564.

124 *İstoriya Narodov Severnogo Kavkaza. S Drevneyşih Vremen do Kontsa XVIII Veka*, Tom 1, Otvetstvennyy redaktor knigi: B. B. Piotrovskiy, "Nauka", Moskva 1988.

ruhu yine korundu.¹²⁵ Eserin beşinci bölümünde¹²⁶, Karaçay-Malkar, Oset, Çeçen ve İnguşların kökenlerinin oluşum sürecinin bir parçası olarak Alan ve Kafkas Dağları bölgesindeki yerli kavimlerin etkileşimi belirtildi. Altıncı bölümde¹²⁷, Alan ve Kafkas kavimleri kaynaşması sonrasında, yani 8 ve 9. yüzyılda, Yukarı Kuban ve Elburuz eteklerinde bulunan Bulgarların Karaçay-Malkarların etnik şekillenmesine dahil oldukları yazıldı. Bu tezin, arkeolojik verilerle de ortaya konulduğu için artık ispata ihtiyacı olmadığı da vurgulandı.¹²⁸ Eserin dokuzuncu bölümünde¹²⁹ diğer bölümlerle uyumlu olarak, Bulgarlar ile beraber bölgenin yerli halkının Türkleşmesinin ve dillerinin Türk diline dâhil olmasının başladığı belirtildi. Bu sürecin, Kıpçakların kuzey Kafkasyaya gelmesiyle daha da hızlandığına işaret edildi. Böylece Karaçay-Malkar halkının 13-14. yüzyıllarda oluşumunu tamamladığı görüşü ortaya atıldı.¹³⁰ Eserin bölümleri farklı kişiler tarafından yazılmış olmasına rağmen, Karaçay-Malkarların etnogenez oluşumu her bölümde birbirini tamamlar şekilde verildi.

Sovyetler Birliği'nin son döneminde yazılan *Kuzey Kafkasya Halklarının Tarihi. Eski Zamanlardan 18. Yüzyılın Sonuna Kadar* isimli iki ciltlik bu çalışma, Karaçay-Malkarların kökenini Alan ve Kafkas kavimlerinin kaynaşması ve sonrasında bu sürece Bulgar ve Kıpçakların dahil olduğu şeklindeki yaklaşımıyla 1959 kongresinde Babayev ve Sottayev tarafından ortaya konulan etnogenez sıralamasını tekrar etmiştir. Sonuçta Kıpçak, Alan ve yerli halkın ortak bir etnogenez oluşturduğu yönünde bir çıkarım yapılmıştır.¹³¹ Bu çıkarım 1956'dan itibaren başlayan araştırmaların bir sentezi şeklindedir.

Sonuç

Sovyet dönemi araştırmalarında Karaçay-Malkarların etnogenez oluşumunun tek bir kavimden meydana gelmediği, Kafkas ve Türk kavimlerinin karışımı olduğu veya olabileceği yönünde görüşler ortaya atıldı. Araştırmacılar Karaçay-Malkarların etnogenezinde Kafkas kavimlerinden hangisinin daha baskın olduğu yönünde bir görüş birliğine varamadılar. Kuban bölgesi halkları veya Alanlar temelinde Türk gruplarını Karaçay-Malkarların kökenine dahil ettiler. Bazı araştırmacılar Türk gruplarının etnogenez oluşumunda baskın rolü oynadığını ortaya koydu. Ancak Bulgar ve Kıpçaklardan hangi Türk grubunun daha etkin şekilde rol aldığı konusunda görüş ayrılığına düştüler. Bunların yanına Hazarları da dahil edenler oldu.

125 Age., s. 8, 9.

126 Bu bölüm şu dört yazar tarafından ortak yazılmıştır: İ. M. Çeçenov, İ. V. Anfimov, V. A. Kuznetsov, A. A. Kudrayavtsev.

127 Bu bölüm beş yazar tarafından ortak yazılmıştır: M. G. Magamedov, M. H. Bagayev, V. A. Kuznetsov, L. İ. Lavrov ve V. G. Gadjiyev.

128 *İstoriya Narodov Severnogo Kavkaza. S Drevneyşih Vremen do Kontsa XVIII Veka*, s. 110, 117, 118.

129 Bu bölüm şu beş yazar tarafından ortak yazılmıştır: İ. M. Miziyev, Ye. P. Alekseyeva, M. B. Mujuhoyev, V. H. Tmenov ve A. R. Şihaidov.

130 *İstoriya Narodov Severnogo Kavkaza. S Drevneyşih Vremen do Kontsa XVIII Veka*, s. 110, 237.

131 *İstoriya Narodov Severnogo Kavkaza*, s. 110.

Dil yönünden Karaçay-Malkarların dilinin Kıpçaklarınki ile hemen hemen aynı olduğu tüm araştırmacılar tarafından kabul edildi. Ancak arkeolojik veriler üzerinden araştırma yapanlar, Karaçay-Malkarların etnogenizinin çekirdek oluşumunu yerli kavimlere dayandırmayı tercih etti. Hatta bazı araştırmacılar, ideolojik kaygılarla Türk grubunun, bölgenin yerli halkını Türk dilli hale getirdiğini iddia ederek, Karaçay-Malkarların kökeninde Türk varlığını kabul etmedi.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde Karaçay-Malkarların kökenine yönelik araştırmaları sürgün öncesi, sürgün zamanı ve sürgün sonrası şeklinde ayırmak mümkündür. Sürgün öncesi çalışmalarında Marr'ın da etkisiyle dil üzerinden yorumlamalar oldu. Ancak sürgün döneminde hem onların topraklarını sahiplenme hem de onları yok sayma şeklinde bir yaklaşım ortaya konuldu. Kırım Türkleri ile bağlantılandırıldılar. Sürgün sonrası, yani 1957'den itibaren ise Kırım Türklerinden olabilecekleri iddiası birkaç kişinin dillendirmesi dışında hiçbir şekilde kabul edilmeyen görüş oldu. Bu dönemde tarih, dil ve arkeoloji araştırmalarıyla desteklenmiş çok sayıda çalışma ortaya konuldu. Onların; Kafkas kavimleri, Alanlar, Türkler ve İrani dilli olarak niteledikleri gruplardan ikisinin, üçünün veya hepsinin karışımı olabileceklerine atıflar yapıldı.

Sovyetler Birliği dönemi boyunca Karaçay-Malkarların kökeni konusunda dil ve tarih temelinde Kıpçaklardan gelmiş olabilecekleri görüşü öne çıktı. Bazı araştırmacılar Kıpçaklar ile örtüşen birçok özelliklerini ortaya koydu. Ancak hiçbiri tamamen Kıpçaklardan gelebileceğini iddia etmedi ya da edemedi. Halbuki Türk grubu Kıpçakların Karaçay-Malkarların etnogenез oluşumuna katıldığı birçok araştırmacı tarafından kabul edildi. Hatta Bulgarlar ve zayıf da olsa Hazarların söz konusu iki toplumun kökenlerinde bulunduğu savunuldu. Her nedense Türk oldukları söylenip komşu diğer kavimlerden kültürel olarak etkilenmiş olabilecekleri ihtimaline yer verilmedi. Yapılan bu araştırmalara göre, Karaçay-Malkarların kökeninin Türk-Kafkas kavimlerinden gelebileceği yine aynı şekilde Türk olabilecekleri de ortadır. Buna rağmen hiçbir araştırmacı bu topluluklar Türktür demedi veya diyemedi. Sürgün sonrası araştırmaların hemen hemen hepsinde ise Kafkas halkları ile karışmış olabilecekleri savunuldu. Sadece arkeoloji, dil ve tarih verileriyle destekli çalışmalarda Türk topluluklarından Kıpçaklar ve Bulgarlardan birinin etnogenез oluşumunda daha baskın olabileceği konusu öne çıktı.

Sovyet dönemi çalışmalarında olduğu gibi, Karaçay-Malkarların kökeni çok yönlü bilimsel verilerle incelendiğinde, onların çeşitli grupların etkileşimi ile ortaya çıkmış bir kökene sahip oldukları izlenimi oluşmaktadır. Ancak *dip tarih* araştırması bu yöntem dünyada Rus, Fransız, İngiliz vb. toplumlara uyarlandığında da, onlar için de benzer sonuçlar, yani karma bir kökenle karşılaşma ihtimali vardır. Nitekim 5-15. yüzyıllarda Avrasya coğrafyasındaki gelişmelere bakılarak Rus toplumu için Slavların baskın olduğu, zayıf da olsa Norman-Türk-Moğol karışımı bir kimlik tanımlaması yapılabilir. Dolayısıyla bir topluma ulusal-etnik kimlik tanımlaması yapılırken hangi noktanın başlangıç alındığı önem kazanmaktadır.

Sovyet dönemi Karaçay-Malkarların kökeninin aydınlatılması konusunda az değinilen bir diğer konu, Bulgar ve Kıpçakların Kuzey Kafkasya'da buldukları bildirilmesine rağmen, neden sadece Karaçay-Malkarların Türkçe konuştuğunun net olarak ortaya konulamamasıdır. Ya da

neden sadece onların bulunduğu bölgede “Türk dilini konuşan” halk oluşurken, diğer bölgelerde oluşmamıştır sorusuna yeterince cevap verilememiştir. Bulgarlar, Kıpçaklar veya Moğolların gelmesiyle dağlara kaçan Türk grupları neden Karaçay-Malkarların Türkçe konuşmasını sağlamış da diğer bölgelerde sağlayamamıştır sorusunu daha kapsamlı cevap istemektedir.

Sovyet dönemi çalışmaları incelendiğinde sorulacak bir diğer soru şudur: Bulgarlar veya Kıpçakların sadece Orta Kafkaslarda yayıldıklarını söylemek mümkün müdür? Eğer Kafkas Dağlarının kuzeyinde birçok bölgeye dağılmışlarsa, o zaman Türk gruplarının sadece belli bir bölgedeki halkı “Türk dillileştirmesi” tartışmaya oldukça açık bir çıkarımdır. Buradan hareketle Bulgar veya Kıpçaklar Türk gruplarının bir parçası olarak varlıklarını neden korumasınlar sorusu da ortaya çıkmaktadır.

Sonuç itibarıyla Sovyet dönemi araştırmacılarının büyük çoğunluğunun yaklaşımı, Karaçay-Malkarların kökeninde Bulgar, Kıpçak ve Kafkas kavimlerinin bulunduğu şeklindedir. Bu yaklaşım, dönemin ideolojisine ve politik gelişmelerine göre kendi içinde değişiklik göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Abayev, Vasiliy İ., “Ob Alanskom Substrate v Balkaro-Karaçayevskom Yazıke”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçık 1960, s. 127-134.
- Adiloğlu, Adilhan, “Karaçay-Malkar Türklerinin Etnik Oluşumunda Bulgar ve Sabir Hunlarının Rolü”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S 24, (2007), s. 7-30.
- _____, *Karaçay-Malkar Türkleri*, Başkent Matbaacılık, Ankara 2005.
- Akritas, Panait G., “Drevneyşeye Nazvaniye Gori Beştav”, *Sbornik Statey po İstorii Kabardı*, Vıpusk 3, (Nalçık 1954), s. 208-214.
- Alekseyev, Valeriy P., “Nekotoriye Problemi Proishojdeniya Balkartsev i Karaçayevtsev v Svete Dannih Antropologii”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçık 1960, s. 312-333.
- Alekseyeva, Yevgeniya P., “Nekotoriye Zameçaniya po Voprosu Proishojdeniya Balkartsev i Karaçayevtsev po Dannim Arheologii”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçık 1960, s. 96-107.
- Aliyev, Kamil, “Sovyet İdeolojisi ve Tarih Yazımında Kumukların Köken Meselesi”, *Yeni Türkiye*, Kafkaslar Özel Sayısı, S 80, (2015), s. 196-213.
- Aliyev, Umar D., *Karaçay*, İzdaniye Vtoroye (Pervoe izdaniye: Kraynatsizdat-Sevkavkniga, Rostov na Donu 1927), Karaçayev-Nogayskiy Nauçno-İssledovatelskiy İnstitut İstorii, Filologii i Ekonomiki, Çerkessk 1991.
- Aydın, Mustafa, *Üç Büyük Gücün Çatışma Alanı Kafkaslar*, 2. bs., Gökkuşbe Yayınları, İstanbul 2008.
- Babayev, S. K., “O Proishojdenii Balkartsev i Karaçayevtsev”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçık 1960, s. 38-62.
- Bacanlı, Eyüp, “Türkoloji Tarihinde Samoyloviç ve Eserleri”, *Bilig*, S 49, (Bahar 2009), s. 221-226.
- Baskakov, Nikolay A., *İstoriko-Tipoloğičeskaya Fonologiya Tyurkskih Yazıkov*, Otvetstvenniy redaktor: E. R. Tenişev, Moskva 1988.
- _____, “Vstupleniye”, *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçık 1960, s. 228-241.
- _____, “K Voprosu o Klasifikatsii Tyurkskih Yazıkov”, *İzvestiya Akademii Nauk SSSR. Otdeleniye Literaturi i Yazıka*, Tom XI, Vıpusk 2, (Mart-April 1952), s. 121-134.
- Bilge, Sadık M., *Osmanlı Çağında Kafkasya 1454-1829 (Tarih-Toplum-Ekonomi)*, 2. bs., Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015.
- Blagova, Galina F., “Novaya Turkologiya i Novoye Uçeniye o Yazıke: A. N. Samoyloviç i N. Ya. Marr”, *Rossiyskaya Turkologiya*, No. 2, (2010), s. 24-34.
- Bogorodskiy, Vasiliy A., *Vvedeniye v Tatarskoye Yazıkoznaniye v Svyazi s Drugimi Tyurkskimi Yazıkami*, İzdatelstvo TATGOSİZDAT, Kazan 1934.
- Horenskiy, Moisey, *İstoriya Armenii*, Kniga vtoraya, Perevod: N. O. Emin, Tipografiya Gotsuh, Moskva 1893.
- Fedorov, Ya. A., *İstoričeskaya Etnografiya Severnego Kavkaza*, İzdatelstvo Moskovskogo Universiteta (MGU), Moskva 1983.
- İstoriya Balkarii i Karaçaya v Trudah İsmaila Miziyeva*, Tom 1, İzdatelstvo M. İ. V. Kotlarovih, Nalçık 2010.
- İstoriya Narodov Severnego Kavkaza. S Drevneyşih Vremen do Kontsa XVIII Veka*, Tom 1, Otvetstvenniy redaktor knigi: B. B. Piotrovskiy, “Nauka”, Moskva 1988.

- Karaçayevtsi. İstoriko-Etnografiçeskiy Oçerk*, Otvetstvenniy redaktor: L. İ. Lavrov, Karaçayevo-Çerkesskoye Otdeleniye Stavrapolskogo Knijnogo İzdatelstva, Çerkessk 1978.
- Karaçayevtsi. Viseleniye i Vozvraşeniye (1943-1957)*, Redakcionnaya podgotovka materialov akta: İ. İ. Aliyev, İzdatelstvo "PUL", Çerkessk 1993.
- Karpov, Yuriy Yureviç, "İstoriç, Etnograf. Kavkazoved. K Stoletiyu so Dnya Rojdeniya L. İ. Lavrova", *Nauçnaya Misl Kavkaza*, No. 2, (2009), s. 83-92.
- Kokiyev, Geogriy A., "K Voprosu o Proishojdenii i Vremeni Rasseleniya Balkartsev i Karaçayevtsev na Nineşney Territorii", *İstoriya Kabardino-Balkariya v Trudah G. A. Kokiyeva*, Nalçik 2005, s. 216-223.
- Kumikov, Tugan H., "Etnogenez Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov v İstoriçeskiy Literature", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 9-37.
- Koniyev, Yuriy İ., *Avtonomiya Narodov Severnogo Kavkaza*, İzdatelstvo "İR", Ordjonikidze 1973.
- Krupnov, Yevgeniy İ., *Drevnyaya İstoriya Severnogo Kavkaza*, İzdatelstvo Akademii Nauk, Moskva 1960.
- Laypanov, Hamid O., *K İstorii Karaçayevtsev i Balkartsev*, Karaçayevo-Çerkesskoye Knijnoye İzdatelstvo, 1957.
- _____, "K Voprosu Proishojdeniya Karaçayevtsev i Balkartsev", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 70-80.
- Lavrov, Leonid İ., "Karaçay i Balkariya do 30-h Godov 19 Veka", *Kavkazskiy Etnografiçeskiy Sbornik*, Vıpusk 4, (1969), s. 70-151.
- Mambetov, G. H., "G. A. Kokiyev – Vıdayuşıysya İssledovatel İstorii Kabardı", *İstoriya Kabardino-Balkariya v Trudah G. A. Kokiyeva*, Nalçik 2005, s. 3-19.
- Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Kabardino-Balkarskoye Knijnoye İzdatelstvo, Nalçik 1960.
- Marr, Nikolay Ya., *Balkarsko-Svanskoye Sokraşeniye, İzbrannıye Raboti*, Tom 4, Gosudarstvennoye Sotsialno-Ekonomiçeskoye İzdatelstvo, 1937.
- Musayev, Kenesbay M., "A. N. Samoyloviç i Sravnitelnaya Leksikologiya Tyurkskih Yazıkov", *Sovetskaya Turkologiya*, No. 5, Baku 1973, s. 49-57.
- Narodı Karaçayevo-Çerkessii*, Pod redaktsiyey: P. İ. Baltin i M. M. Sakiyev, Stavrapolskoye Knijnoye İzdatelstvo, Stavrapol 1957.
- Narodı Kavkaza*, Tom 1, Pod redaktsiyey: M. O. Kosven, L. İ. Lavrov, G. A. Nersesov, H. O. Haşayev, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva 1960.
- Porkşeyan, Hristofor A., "Proishojdeniye Balkartsev i Karaçayevtsev v Svete Letopisi Haçatura Kafayetsii", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 153-185.
- Polnoye Sobraniye Zakonov Rossiyskoy İmperii*, Tom 35, Çast 1, No. 35421.
- Salamov, Boris, *Gorskiye Narodi: Rassvet i Sblijenıye*, İzdatelstvo "İR", Ordjonikidze 1975.
- Sottayev, Adilgeri H., "Proishojdeniye Balkartsev i Karaçayevtsev po Dannım Yazıka", *Materialı Nauçnoy Sessii po Probleme Proishojdeniya Balkarskogo i Karaçayevskogo Narodov (22-26 İyunya 1959)*, Nalçik 1960, s. 81-95.
- Şamanov, İbragim M., "Vstupitelnoye Slova", *İzvestiya Karaçayevskogo Nauçno-İssledovatel'skogo İnstituta*, T. 1, Çerkessk 2005, s. 4-6.
- Tak Eto Bilo. Natsionalniye Repressii v SSSR 1919-1952 godı*, Tom II, Sostavitel: Svetlana Aliyeva, "İnsan", Moskva 1993,

- Tavkul, Ufuk, *Kafkasya Dağlılarında Hayat ve Kültür*, tken Yayınları, İstanbul 1993.
- _____, “Tarihi ve Etnik Aıdan Karaay-Malkar Türklerinin Kökeni”, *Türkler*, C II, s. 562-571.
- _____, *Etnik atışmaların Glgesinde Kafkasya*, tken Neşiyat, İstanbul 2002.
- Tunkina, İrina V., “N. Ya. Marr i F. A. Braun: İstoriya Vzaimootnoşeniy (1920-1925 gg.)”, *Stratum Plus*, No. 4, (2000), s. 384-391.
- Umar Aliyev – Prosvetitel, *Obşestvenno-Politieskiy Deyatel, Ueniy*, Redaktsionnaya Kollegiya: A. D. Kocuyev, A. K. Kagiyev, S. K. Halilova, İzdatelstvo KGPU, Karaayevsk 1996.
- Urban, Pavel K., *Smena Tendentsii v Sovetskoy İstoriografii*, Mnhen 1959.
- Volkova, Natalya G., *Etnieskiy Sostav Naseleniya Severnogo Kavkaza v XVIII – Naale XX Veka*, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1974.

Elektronik Kaynak

- şnirelman, Viktor A., *Bit Alanami İntellektuali i Politika na Severnom Kavkaze v XX Veke*, Moskva 2006, <https://b-ok.org/book/1276259/c93350> [Erişim tarihi: 02.02.2019].